

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Infoühiskonna ja sotsiaalse heaolu õppekava

Anneli Lindam

**GENERATIIVSE TEHISINTELLEKTI VESTLUSROBOTITE
KASUTAMISKOGEMUSED: NOORTE TÄISKASVANUTE VAADE**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Andra Siibak, PhD

Tartu 2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILINE TAUST	6
1.1. Inimese ja masina vaheline kommunikatsioon.....	6
1.2. Parasotsiaalsed suhted ja ühepoolsed sotsiaalsed sidemed.....	8
1.3. Antropomorfism ja selle roll tehisintellekti kontekstis.....	11
1.4. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamise põhjused ja tagajärjed.....	14
2. PROBLEEMISEADE JA UURIMISKÜSIMUSED	17
3. METOODIKA	19
3.1. Kvalitatiivne analüüs	19
3.1.1. Uurimisviis	19
3.1.2. Andmekogumismeetod ja valim.....	19
3.1.3. Andmeanalüüsimetod	21
3.1.4. Eetilised kaalutlused.....	22
3.1.5. Uurija refleksiivsus.....	23
4. TULEMUSED	24
4.1. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutuse kujunemine ja taust.....	24
4.2. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutus, eesmärgid ja rollid.....	26
4.3. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite vestlusteemade varieeruvus.....	29
4.4. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutuskogemus ja hinnangud	30
4.5. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite riskid ja piirangud	32
5. ARUTELU	35
KOKKUVÕTE	38

SUMMARY	40
KASUTATUD KIRJANDUS.....	42
LISAD	46
Lisa 1. Värbamisekiri	46
Lisa 2. Nõusolekuvorm.....	47
Lisa 3. Intervjuu kava	48
Lisa 4. Koodipuu	51
Lisa 5. Tehisintellekti kasutamine	52
LIHTLITSENTS LÕPUTÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA ÜLDSUSELE KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS.....	53

SISSEJUHATUS

Generatiivne tehisintellekt on hetkel maailmas väga kiiresti arenev valdkond, millele ei jõua inimesed regulatsioonide ja teadmistega järele. Eriti on populaarsust kogunud vestlusplatvormid nagu Character AI ja Replika, mis võimaldavad kasutajal luua virtuaalseid kaaslasi ning nendega suhelda justkui pärisinimesega (Chu jt, 2025). Selliste platvormide populaarsuse kiiret kasvu saab seletada mitme teguri abil: inimestel on kõrgendatud vajadus emotsionaalse toe ja turvatunde järele, soov leevendada üksindust, uudishimu uue tehnoloogia vastu ning sotsiaalse surve ja trendide järgimine (Huang jt, 2024). Need tegurid viitavad sellele, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamine ei ole juhuslik nähtus, vaid selliste platvormide populaarsuse taga peituvad sügavamad psühholoogilised ja sotsiaalsed vajadused, mida on tarvis uurida.

Mitmes rahvusvahelises uuringus on esile toodud juhtumeid, kus noorte intensiivne suhtlus tehislike vestlusrobotitega on toonud endaga kaasa riskikäitumise süvenemise, näiteks sotsiaalne isoleerumine, ning kahjulikud mõtteviisid ja tegevused, nagu enesevigastamine või söömishäire kujunemine (Dupré, 2024). Kurian (2024) toob oma uuringus välja, kuidas generatiivne tehisintellekt on algoritmiliselt genereeritud vastama viisil, mis jätab kasutajale empaatilise mulje, mille tagajärjel tekib rohkem tahtmist vestlusrobotiga vestelda. Inimesed panevad väga kergemeelselt robotitele külge inimlikud iseloomujooned, ehk kujuneb antropomorfism. Antropomorfism on inimlike omaduste (nt kavatsused, motivatsioonid, inimlikud tunded, käitumine) omistamine mitte-inimlikele olenditele (Placani, 2024). Selle tulemusena võib kasutajatel tekkida turvatunne ning suurendada usaldus ja kiindumus tehnoloogia vastu, mis Kuriani (2024) hinnangul võib avaldada negatiivset mõju inimeste vaimsele ja füüsilisele tervisele.

Oma uurimuses keskendun just noortele täiskasvanutele, kuna tegemist on vanuserühmaga, kes on aktiivne uute digilahenduste kasutaja ja suure tõenäosusega ka generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutajate hulgas esindatud. Samuti on noored täiskasvanud eluetapis, kus kujunevad välja sotsiaalsed suhted, identiteet ja toimetulekustrateegiad, mistõttu võib vestlusrobotite roll nende igapäevaelus olla tähenduslik.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada, millised on noorte täiskasvanute vaated ja kogemused generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamisega, ning mõista kasutamise tähendusi ja sellest tulenevaid tagajärgi. Oma töös keskendun eelkõige sellele, millised on peamised põhjused, miks noored pöörduvad generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite poole ning millised on positiivsed ja negatiivsed tagajärjed nende kasutamisest.

Uurimuse läbiviimiseks kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit ning viisin läbi kuus poolstruktureeritud individuaalintervjuud noorte täiskasvanutega, kellel on generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamiskogemus. Selle uurimismeetodi kasutamine võimaldas põhjalikult ja detailselt uurida intervjueeritavate kogemusi ja tähendusi, mida nad oma kasutuskogemusele omistavad.

Töö on jaotatud viieks peatükiks. Esmalt tutvustan lähemalt inimese ja arvutite omavahelist kommunikatsiooni, parasotsiaalsete suhete kontseptsiooni ning antropomorfiseerimise nähtust ja generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutuskogemusi. Seejärel kirjeldan oma töö probleemiseadet, uurimismeetodit ning metoodikat. Järgmise sammuna analüüsin oma tehtud intervjuude põhjal generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamiskogemusi ja noorte täiskasvanute vaateid. Viimane osa moodustub intervjuude tulemustest ning arutelust, milles on välja toodud järeldused ning seostatud need töö teoreetilise raamistikuga.

1. TEOREETILINE TAUST

1.1. Inimese ja masina vaheline kommunikatsioon

Enne generatiivse tehisintellekti teema käsitlemist on vajalik keskenduda inimese ja masina vahelisele kommunikatsioonile, kuna selle valdkonna areng on loonud teoreetilise aluse antud nähtuse mõistmiseks. Inimese ja masina vaheline kommunikatsioon (ing. k. *human-machine communication, HMC*) on kujunenud kommunikatsiooniteaduse oluliseks uurimisvaldkonnaks, vastusena ühiskonnas toimuvale üldisele tehnoloogilisele arengule, mille käigus masinad ei toimi enam üksnes vahendajatena inimestevahelises suhtluses, vaid osalevad ka ise kommunikatsiooniprotsessis suhtluspartneritena. Guzman (2018) rõhutab, et inimese ja tehisintellekti vaheline suhtlus ei seisne üksnes informatsiooni vahetamises, vaid ka tähenduste loomises, mille kaudu kujunevad inimeste arusaamad iseendast ja oma suhtest tehnoloogiaga. Traditsiooniline kommunikatsiooniteooria on pikka aega keskendunud peamiselt inimestevahelisele suhtlusele, kuid uued tehnoloogiad, nagu virtuaalsed agendid, sotsiaalmeedia platvormidel suhtlust suunavad niinimetatud sotsiaalsed robotid (ing. k. *social bots*) ja keele genereeriv tarkvara, ei sobitu enam kergesti sellesse paradigmasse (Guzman ja Lewis, 2019).

Nimelt, kui traditsioonilised kommunikatsioonimudelid on keskendunud peamiselt inimestevahelisele interaktsioonile, siis tehisintellekti areng on loonud olukorra, kus masinad suudavad genereerida sõnumeid, neid kohandada ja kasutajale vastata viisil, mis sarnaneb inimlikule suhtlusele. Inimesed võivad suhtluses tehisintellektiga tajuda seda kui vestluspartnerit, kellel on hääl, kõnestiil ja reaktsioonivõime, isegi kui need omadused on algoritmiliselt konstrueeritud. Selline tajuline nihe muudab traditsioonilist arusaama kommunikatsioonist kui inimestevahelisest protsessist (Guzman ja Lewis, 2019). Sarnaseid protsesse käsitletakse ka inimese ja roboti vahelise suhtluse uurimisvaldkonnas (ing. k. *human-robot interaction, HRI*), kus keskendutakse sellele, kuidas inimesed ja tehnoloogilised süsteemid saavad efektiivselt koos toimida ning kuidas tehisintellekti inimlikku käitumist jäljendavad omadused mõjutavad suhtluse mõistmist (Obrenovic jt, 2025).

Inimese ja masina vaheline kommunikatsioon on tihedalt seotud ka laiemate ühiskondlike ja kultuuriliste protsessidega. Hepp jt (2024) seovad seda meediastumise teooriaga, rõhutades, et tehnoloogiate roll kommunikatsioonis ei saa olla mõistetav ilma laiemat meedia- ja ühiskondlikku konteksti arvestamata. Kui meediastumine käsitleb seda, kuidas meedia ja tehnoloogiad kujundavad sotsiaalseid struktuure ja kultuurilisi praktikaid, siis inimese ja masina vaheline

kommunikatsioon keskendub konkreetsemalt sellele, kuidas need protsessid realiseeruvad inimese ja masina vahelises suhtluses. Hepp jt (2024) kirjeldavad seda erinevust metafooriga, mille kohaselt meediastumine “suumib välja”, pakkudes makrotasandi perspektiivi, samas kui inimese ja masina vaheline kommunikatsioon “suumib sisse”, analüüsides detailsemalt konkreetseid interaktsioone ja nende tähenduslikke tagajärgi. Selline käsitlus näitab, et inimese ja masina vaheline kommunikatsioon ei ole lihtsalt tehniline interaktsioon, vaid toimub alati kindlas sotsiaalses ja kultuurilises kontekstis. See tähendab, et viisid, kuidas inimesed masinatega suhtlevad ja neid mõtestavad, on mõjutatud ühiskonnas kehtivatest normidest, väärtustest ja võimusuhetest. Teisisõnu ei ole masinatega suhtlemine neutraalne tegevus, vaid osa laiematest kultuurilistest protsessidest (Hepp jt, 2024). Rahvusvahelised uuringud viitavad samuti sellele, et inimeste hoiakud tehisintellekti suhtes ei kujune universaalselt, vaid sõltuvad kultuurilistest väärtustest ja ühiskondlikest normidest. Näiteks Yam jt (2023) toovad välja, et Aasia kultuuriruumis ollakse tehisintellekti ja robotite suhtes sageli vastuvõtlikumad kui lääneriikides, kuna tehnoloogiat nähakse rohkem koostööd võimaldava vahendina kui inimese autonoomiat ohustava tegurina. Barnes jt (2024) lisavad, et usaldus ja reaktsioonid tehisintellekti süsteemidele on kultuuriliselt kujunenud ning seotud ühiskonnas domineerivate väärtuste ja ootustega. Seetõttu ei saa inimese ja masina vahelist kommunikatsiooni käsitleda universaalse nähtusena, vaid seda tuleb mõtestada konkreetsetes ühiskondlikus ja kultuurilises kontekstis.

Guzman ja Natale (2022) rõhutavad, et olukorras, kus tehnoloogilised süsteemid osalevad üha aktiivsemalt tähendusloome protsessides, tuleb kriitiliselt küsida, milline on inimese roll sellises suhtluses. Kui masinad suudavad genereerida tekste, vastata küsimustele ja kujundada arusaamu, võib tekkida oht, et inimese otsustusvõime ja vastutus hajuvad. Seetõttu on oluline pöörata tähelepanu sellele, kuidas säilitada inimese keskne roll kommunikatsioonis ning teadvustada, milliseid muutusi masinate kasutamine toob kaasa sotsiaalsetes suhetes ja otsustusprotsessides (Guzman ja Natale, 2022). Kurian (2024) kirjeldab seda probleemi niinimetatud empaatia lõhena (ing. k. *empathy gap*), viidates olukorrale, kus tehisintellekt võib jätta mulje empaatiast ja mõistmisest, kuigi tal puudub tegelik arusaam moraalsest ja sotsiaalsest kontekstist. Inimese ja masina vahelise kommunikatsiooni uurimisvaldkond käsitleb ka küsimusi, mis puudutavad inimese ja masina vahelise piiri hägustumist.

Guzman ja Lewis (2019) toovad esile, et tehisintellekti areng seab kahtluse alla traditsioonilised kategooriad nagu “suhtluspartner”, “agent” ja “kommunikatsioon”. Kui masinad suudavad genereerida keelt, kohandada vastuseid ja anda edasi empaatilisi reaktsioone, on keerulisem

määratleda, millal on tegemist tehnilise protsessiga ja millal sotsiaalse suhtlusega. Selline piiride hägustumine ei tähenda siiski, et masinad oleksid inimestega võrdsed, vaid pigem seda, et inimeste arusaamad ja ootused masinate suhtes muutuvad. Võib öelda, et inimese ja masina vaheline kommunikatsioon on teoreetiliselt ja empiirilisel mitmetasandiline nähtus, mis nõuab kommunikatsiooniteooria laiendamist. Inimese ja masina vahelise kommunikatsiooni uurimisvaldkond võimaldab analüüsida, kuidas masinad osalevad suhtlusprotsessides, kuidas inimesed neid tajuvad ning milliseid sotsiaalseid ja kultuurilisi tagajärgi see kaasa toob (Hepp jt, 2024). Tehnoloogilise arengu jätkudes muutub inimese ja masina vaheline kommunikatsioon üha olulisemaks raamistikuks, mille kaudu tuleb mõista inimese rolli digitaalselt vahendatud ja algoritmiliselt struktureeritud kommunikatsioonikeskkonnas. Sellist suhtlusloogikat illustreerivad ka empiirilised uuringud, näiteks Seo jt (2024) poolt arendatud vestlusrobot, mis suudab suunata lapsi oma emotsioone väljendama ja kogemusi reflekteerima, luues mulje toetavast ja mõistvast suhtluspartnerist.

1.2. Parasotsiaalsed suhted ja ühepoolsed sotsiaalsed sidemed

Parasotsiaalsed suhted viitavad ühepoolsetele emotsionaalsetele sidemetele, mille puhul indiviid kogeb lähedust, kiindumust või intiimsuse tunnet meediategelase või muu vahendatud suhtluspartneri suhtes, ilma et eksisteeriks tegelik vastastikune suhtlus (Zhong ja Luo, 2025). Mõiste võtsid kasutusele Horton ja Wohl juba 1956. aastal, kes kirjeldasid parasotsiaalset suhet nähtusena, mis tekkis eelkõige traditsioonilise massimeedia kontekstis, näiteks televisiooni- ja raadiosaadete puhul, kus vaatajatel kujunes petlik näost-näkkude suhtlus meediatarbija ja meediategelase vahel, mis lõi tuttava ja intiimsuse tunde, kuigi suhe oli tegelikkuses ühepoolne (Zhong ja Luo, 2025). Selline käsitlus rõhutab, et parasotsiaalsed suhted ei ole pelgalt kujutluslikud, vaid põhinevad reaalsel psühholoogilisel kogemusel, millel võivad olla sarnased tagajärjed inimestevahelistele suhetele. Kuigi parasotsiaalsete suhete mõiste ei ole uus, on see saanud aktuaalseks digitaalses keskkonnas ning eriti generatiivse tehisintellekti arenguga. Kui varasemalt olid parasotsiaalsed suhted seotud peamiselt passiivse meediatarbimisega, siis tänapäevased tehisintellektid põhinevad vestlusplatvormid võimaldavad kasutajatel kogeda näiliselt vastastikust ja interaktiivset suhtlust (Maeda ja Quan-Haase, 2024). See muudab parasotsiaalsete suhete dünaamikat, mille tagajärjel võib võimenduda emotsionaalse seotuse tunne. Antud bakalaureusetöös on parasotsiaalsete suhete kontseptsioon oluline, kuna see aitab

mõista, kuidas noored täiskasvanud tajuvad ja tõlgendavad oma suhteid generatiivse tehisintellekti vestlusrobotitega.

Oluline on siinkohal ära mainida, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamine ei kujuta endast automaatselt parasotsiaalset suhet. Parasotsiaalsete suhete kujunemist on täpsustatud hilisemates käsitlustes, mis eristavad lühiajalisi ja pikaajalisi protsesse. Yi (2023) eristab parasotsiaalset interaktsiooni kui vahetut reaktsiooni meediasisule ning parasotsiaalset suhet kui kestvamat sidet, mis kujuneb korduva kokkupuute tulemusel. See eristus on oluline, kuna aitab mõista, et üksik kontakt meediategelase või vestlusrobotiga ei pruugi veel viia suhte tekkimiseni, kuid regulaarne ja korduv suhtlus loob eeldused emotsionaalse sideme süvenemiseks. Ka Dibble jt (2015) rõhutavad, et parasotsiaalne interaktsioon (ing. k. *parasocial interaction*) ja parasotsiaalne suhe (ing. k. *parasocial relationship*) on kontseptuaalselt erinevad nähtused. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kontekstis tähendab see, et iga kokkupuude nagu näiteks, info otsimine, õppimise toetamine või ideede peegeldamine ei ole iseenesest käsitlevat parasotsiaalse suhtena. Digitaalses keskkonnas, kus kasutajad puutuvad sama süsteemiga kokku sageli ja pikaajaliselt, võib see protsess toimuda märkimisväärselt kiiremini ja intensiivsemalt kui traditsioonilises meediakeskkonnas. Seetõttu on parasotsiaalsete suhete mõiste laienenud ning neid ei seostata enam üksnes televisiooni ja kuulsustega, vaid ka interaktiivsete tehnoloogiate, sealhulgas tehisintellektil põhinevate süsteemidega (Maeda ja Quan-Haase, 2024). Parasotsiaalsele suhtlusele iseloomulikud tunnused ilmnevad pigem olukordades, kus suhtlus muutub korduvaks ning kasutaja hakkab süsteemi tajuma sotsiaalse või emotsionaalse suhtluspartnerina. Seda suhte arengut aitab illustreerida Skjuve jt (2021) uuring generatiivse tehisintellekti vestlusroboti platvormi Replika kasutajatest, kus algselt uudishimust ajendatud kasutus võis aja jooksul areneda tähenduslikuks suhteks, mida iseloomustasid usaldus ja emotsionaalne seotus.

Kaasaegsed generatiivsel tehisintellektil põhinevad vestlusrobotid loovad parasotsiaalsete suhete tekkeks eriti soodsa keskkonna. Suured keelemudelid suudavad genereerida loomulikku, kontekstuaalselt sobivat ja sageli emotsionaalselt tähenduslikku keelt, mis sarnaneb inimestevahelisele suhtlusele. Selline suhtlusstiil võib tekitada kasutajas tunde, et tegemist on mõistva ja tundliku suhtluspartneriga, mitte lihtsalt tehnilise süsteemiga (Guzman, 2018). Erinevalt traditsioonilisest meediast lisab tehisintellekt parasotsiaalsetele suhetele ka interaktiivsuse dimensiooni, kus kasutaja saab otseseid vastuseid ning kogeb suhtlust kui dialoogi. See võib tugevdada illusiooni vastastikusest suhtest, kuigi tegelikkuses jääb kontroll

tehnoloogilise süsteemi poolele. Olulist rolli parasotsiaalsete suhete kujunemisel mängivad ka disainivalikud, mis suunavad kasutaja mõistmist ja ootusi. Uuringud näitavad, et inimlikku suhtlusstiili, empaatiat väljendavaid vastuseid ja personaalseid pöördumisi kasutavad vestlusrobotid suurendavad tõenäosust, et kasutajad tajuvad neid sotsiaalsete partneritena (Maeda ja Quan-Haase, 2024). Näiteks võib nime kasutamine, isikustatud rolli andmine või emotsionaalse toe pakkumine luua mulje, et süsteem “mõistab” kasutajat. Sellised elemendid ei ole juhuslikud, vaid toetuvad kommunikatsiooniteaduslikele teadmistele sellest, kuidas sotsiaalne kohalolu ja lähedus kujunevad. Seetõttu võib öelda, et parasotsiaalsed suhted ei teki ainult kasutaja sisemiste protsesside tulemusena, vaid on osaliselt ka tehnoloogiliselt vahendatud ja disainitud.

Parasotsiaalsete suhete kujunemine generatiivse tehisintellekti kontekstis on tihedalt seotud kasutajate sotsiaalsete ja emotsionaalsete vajadustega. Empiirilised uuringud viitavad, et vestlusroboteid kasutatakse sageli mitte ainult informatsiooni saamiseks, vaid ka emotsionaalse toe, eneseväljenduse ja üksinduse leevendamise eesmärgil. Näiteks Herbener ja Damholdt (2025) leidsid Taani keskkooliõpilaste seas läbiviidud uuringus, et noored, kes kasutavad vestlusroboteid emotsionaalse toe saamiseks, kogevad keskmiselt suuremat üksindust ja madalamalt tajutud sotsiaalset toetust võrreldes nendega, kes neid ei kasuta. Samas näitas uuring, et vestlusrobotitega suhtlemise peamiseks ajenditeks on negatiivsete emotsioonidega toimetulek, eneseväljendus ja vajadus olla “kuulatud”. See viitab sellele, et parasotsiaalsed suhted võivad täita funktsioone, mis traditsiooniliselt kuuluvad inimestevaheliste suhete valdkonda. Sellist asendavat rolli kirjeldab ka sotsiaalse asendumise hüpotees (ing. k. *social displacement hypothesis*), mille kohaselt võib digitaalne suhtlus osaliselt asendada otsest inimestevahelist suhtlust (Herbener ja Damholdt, 2025). Kui indiviid investeerib aega ja emotsionaalset energiat parasotsiaalsetesse suhetesse, võib see vähendada motivatsiooni või võimalusi luua vastastikuseid suhteid päriselus. See ei tähenda siiski, et parasotsiaalsed suhted oleksid alati kahjulikud, vaid pigem seda, et nende mõju sõltub kontekstist ja kasutusmustritest (Yi, 2023). Tasakaal parasotsiaalsete ja reaalse sotsiaalse suhtluse vahel on oluline, et vältida negatiivseid sotsiaalemotsionaalseid tagajärgi.

Meediapõhised näited kinnitavad parasotsiaalsete suhete potentsiaalset mõju tehisintellekti kontekstis. Singleton jt (2023) toovad esile juhtumeid, kus kasutajad on loonud vestlusrobotitega tugevaid emotsionaalseid või romantilisi sidemeid, mis on mõnel juhul viinud sõltuvusliku käitumiseni. Samuti on täheldatud, et intensiivne seotus tehisintellekti vestlusrobotitega, võib kaasa tuua sotsiaalse eemaldumise, päriseluliste suhete eelistamise vähenemise ning emotsionaalse sõltuvusega tehnoloogilisest suhtlusest. Sellised leiud viitavad sellele, et parasotsiaalsed suhted ei

ole pelgalt kahjutud kogemused, vaid võivad mõjutada kasutajate sotsiaalset käitumist ja heaolu. Siiski ei ole parasotsiaalsete suhete mõju üheselt negatiivne. Uuringud näitavad, et need võivad pakkuda emotsionaalset tuge, vähendada üksildustunnet ning võimaldada turvalist eneseväljendust, eriti olukordades, kus otsene sotsiaalne kontakt on piiratud või keeruline (Yi, 2023). Parasotsiaalsed suhted võivad toimida ka “madala riskiga” sotsiaalse ruumina, kus indiviid saab katsetada identiteeti ja väljendada mõtteid ilma hirmuta kritiseerimise ees. Samas rõhutatakse, et nende positiivne mõju sõltub sageli sellest, kas need täiendavad või asendavad reaalseid sotsiaalseid suhteid.

1.3. Antropomorfism ja selle roll tehisintellekti kontekstis

Kui rääkida antropomorfismi nähtusest, siis ulatuvad selle juured sügavale minevikku ning selle üks uusimaid avaldumisvorme on tehisintellekti valdkonnas. Antropomorfism viitab inimlike omaduste, nagu emotsioonide, kavatsuste ja teadvuse, omistamisele mitte-inimlikele olenditele või süsteemidele (Placani, 2024). Tegemist ei ole niivõrd antropomorfiseeritava olendi omadustest tuleneva nähtusega, vaid pigem inimliku kognitiivse protsessiga, mille kaudu inimesed tõlgendavad ja mõtestavad ümbritsevat maailma inimlike kategooriate abil. Selline tõlgendusmehhanism võimaldab inimestel paremini mõista keerulisi või tundmatuid süsteeme, kuid samas võib see viia ka eksitavate järeldusteni, eriti tehnoloogiliste süsteemide puhul.

Antropomorfism ei ole üksnes kirjeldav mõiste, vaid seda on käsitletud mitmete teoreetiliste lähenemiste kaudu, mis püüavad selgitada, miks inimesed omistavad mitte-inimlikele olenditele ja süsteemidele inimlike omadusi. Ühe keskse käsitluse kohaselt defineerivad Oh ja Lim (2024) antropomorfismi kui kognitiivset protsessi, mille kaudu inimesed kasutavad iseennast lähtepunktina, et tõlgendada ja mõtestada mitte-inimlike olendeid. Selline lähenemine eeldab, et inimese enda kogemused, emotsioonid ja teadmised toimivad lähtekoha ning võrdlusalusena, mille abil antakse tähendus ka nähtustele, millel puudub tegelik inimlik olemus. Antropomorfism ei ole seega juhuslik reaktsioon, vaid süsteemne viis keskkonna mõtestamiseks, mis tugineb inimliku kogemuse peegeldamisele (Oh ja Lim, 2024). Selline käsitlus asetab antropomorfismi inimese tunnetuslike mehhanismide keskmesse ning viitab, et tegemist on laialt levinud ja korduva muustriga, mis ilmneb erinevates kontekstides. Oh ja Lim (2024) pakuvad antropomorfismi selgitamiseks välja ka kolme teguri mudeli, mille kohaselt mõjutavad antropomorfismi tekkimist kättesaadavus, sotsiaalne motivatsioon ja efektiivsuse motivatsioon. Kättesaadavus viitab sellele,

kui lihtne on inimesel rakendada inimkeskseid teadmisi mitte-inimlike olendite tõlgendamisel. Kui olend või süsteem kasutab loomulikku keelt, väljendab emotsioonilaadseid reaktsioone või käitub viisil, mis meenutab inimlikku suhtlust, muutub inimlike kategooriate kasutamine intuitiivsemaks. See tähendab, et mida suurem on sarnasus inimese ja mitte-inimliku olendi vahel, seda tõenäolisem on antropomorfiseerimise teke. Sotsiaalne motivatsioon peegeldab inimese vajadust kuuluda ja luua sotsiaalseid sidemeid. Inimesed on olemuslikult sotsiaalsed olendid ning see vajadus ei piirdu üksnes teiste inimestega suhtlemisega. Kui traditsioonilised sotsiaalsed suhted on piiratud või puudulikud, võivad inimesed otsida alternatiivseid viise nende vajaduste rahuldamiseks. Sellisel juhul võivad mitte-inimlikud olendid, sealhulgas tehnoloogilised süsteemid, hakata täitma sotsiaalsete partnerite rolli. Efektiivsuse motivatsioon seevastu viitab soovile mõista ja kontrollida ümbritsevat keskkonda. Antropomorfism toimib siin lihtsustava mehhanismina, mis aitab keerulisi või abstraktseid süsteeme paremini mõista, kuna inimlikud seletused on kognitiivselt kergemini kättesaadavad (Oh ja Lim, 2024).

Parasotsiaalsete suhete kujunemist vestlusrobotitega võimendab märkimisväärselt antropomorfism ehk kalduvus omistada mitte-inimlikele süsteemidele inimlike omadusi, emotsioone ja kavatsusi (Placani, 2024). Antropomorfism loob kognitiivse aluse, mille kaudu kasutajad saavad tõlgendada tehisintellekti sotsiaalse olendina. Kui vestlusrobotit tajutakse kui empaatilist, hoolivat või mõistvat suhtluspartnerit, muutub võimalikuks ka emotsionaalse sideme kujunemine. Maeda ja Quan-Haase (2024) rõhutavad, et antropomorfismi aste on otseselt seotud parasotsiaalse seotuse tugevusega: mida inimlikumana kasutaja süsteemi tajub, seda suurem on tõenäosus, et kujuneb tugevam emotsionaalne side. Samas toob selline arusaam kaasa ka riske. Kui kasutajad omistavad tehisintellektile rohkem mõistmist ja kavatsuslikkust, kui sellel tegelikult on, võivad nad sellele ka liigselt usaldust omistada. See võib viia olukordadeni, kus süsteemilt oodatakse empaatilist või moraalselt adekvaatset nõu, mida see ei ole võimeline pakkuma. Sellist probleemi on kirjeldatud ka eelnevalt mainitud empaatia lõhe (ing. k. *empathy gap*) mõistena, kus tajutud empaatia ei vasta süsteemi tegelikele võimetele (Kurian, 2024). Parasotsiaalsete suhete kontekstis tähendab see, et kasutajad võivad kogeda suhet tähenduslikuna, kuigi see ei põhine tegelikul vastastikusel mõistmisel.

Kõige kuulsam näide antropomorfismist selles valdkonnas on ELIZA efekt (ing. k. *ELIZA effect*). ELIZAt peetakse esimeseks vestlusrobotiks, mis oli Joseph Weizenbaumi poolt 1970. aastatel välja töötatud loomuliku keele töötlemise programm (Placani, 2024). Vaatamata ELIZA poolt kasutatavale ebatavaliselt piiratud dialoogivormile, mis seisnes lihtsalt kasutaja öeldu

peegeldamises või ümberkorraldamises, suhestusid paljud inimesed programmiga antropomorfisel viisil, justkui oleks see inimene. Selle nähtuse tagajärjel rääkis Weizenbaum, et ta ei oleks oodanud, kuidas äärmiselt lühike kokkupuude suhteliselt lihtsa arvutiprogrammiga võib tavalistes inimestes esile kutsuda tugeva pettekujutluse (Placani, 2024). See viitab omakorda sellele, et antropomorfism ei eelda tehnoloogiliselt keerukaid süsteeme, vaid võib tekkida juba minimaalsete inimliku suhtluse tunnuste olemasolul.

Kuigi ELIZA oli tehnoloogiliselt piiratud, ilmneb sama nähtus veelgi tugevamalt tänapäeva generatiivse tehisintellekti puhul. Suured keelemudelid võimaldavad luua vestlusroboteid, mis suudavad genereerida sidusat, kontekstuaalselt sobivat ja sageli ka emotsionaalselt tähenduslikku keelt. Selline suhtlusstiil sarnaneb üha enam inimestevahelisele kommunikatsioonile, mis suurendab tõenäosust, et kasutajad tajuvad neid süsteeme sotsiaalsete ja mõistvate suhtluspartneritena. Inimese ja roboti vahelise suhtluse uuringud näitavad samuti, et mida enam tehnoloogilised süsteemid jäljendavad inimlikku käitumist ja keelt, seda suurem on kalduvus neid antropomorfiseerida ning tajuda suhtluspartneritena (Obrenovic jt, 2025). Antropomorfismi tekkimist ei saa aga seletada ainult tehnoloogilise arenguga. Mitra jt (2022) toovad esile, et antropomorfism kujuneb eriti tugevalt olukordades, kus süsteemid on disainitud jäljendama inimlikku suhtlust, näiteks kasutades loomulikku keelt või isikustatud suhtlusstiili. Sellised disainistrateegiad ei ole juhuslikud, vaid aitavad suurendada kasutajakogemuse kaasahaaravust ja usaldusväarsust.

Antropomorfismi sügavamad kognitiivsed mehhanismid on seotud inimese vajadusega suurendada tunnetuslikku kontrolli. Üheks oluliseks selgituseks on arusaam, et inimesed antropomorfiseerivad mitte-inimlikke süsteeme selleks, et suurendada oma tunnetuslikku kontrolli ja mõistetavust keeruliste nähtuste üle. Teisisõnu aitab inimlike omaduste omistamine tehisintellektile muuta selle kasutajale arusaadavamaks ja ennustatavamaks (Salles jt, 2020). Samas võib see viia olukorrani, kus tehisintellekti tajutakse ekslikult inimesele sarnasena, kuigi selle toimemehhanismid on põhimõtteliselt teistsugused.

Antropomorfismi roll tehisintellekti kontekstis ei piirdu üksnes rakendustega, vaid on kujunenud laiemaks uurimisvaldkonnaks. Tehisintellektil põhinevad tehnoloogiad hõlmavad erinevaid süsteeme, sealhulgas häälassistente, vestlusroboteid ja sotsiaalseid roboteid, mille kõigi ühiseks jooneks on nende võime simuleerida inimlikku suhtlust, mis loob eeldused inimlikkuse omistamiseks. Samal ajal on uuringud näidanud, et antropomorfism ei mõjuta üksnes seda, millisenä kasutajad tehisintellekti tajuvad, vaid ka seda, kuidas nad selle suhtes käituvad ja kui

palju seda usaldavad, rõhutades selle nähtuse tähtsust nii teoreetilises kui praktilises kontekstis (Li ja Suh, 2022). Sarnaseid mustreid võib täheldada ka populaarsete tehisintellektil põhinevate rakenduste puhul. Näiteks võimaldavad mitmed platvormid, nagu Replika, kasutajatel luua endale virtuaalseid kaaslasi, kellele saab määrata oma eelistuste järgi soo, välimuse ja isiksuseomadused. Sellised isikustamisvõimalused tugevdavad muljet, et tegemist on ainulaadse ja “päris” suhtluspartneriga. Uuringud ja meediakajastused näitavad, et kasutajad võivad selliste süsteemidega arendada tugevaid emotsionaalseid sidemeid, mis mõnel juhul võivad muutuda isegi romantiliseks või sõltuvuslikuks (Herbener ja Damholdt, 2025; Singleton jt, 2023). See viitab sellele, et antropomorfism ei ole pelgalt tajuline nähtus, vaid võib mõjutada ka kasutajate käitumist ja emotsionaalseid reaktsioone (Ruiz, 2024).

1.4. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamise põhjused ja tagajärjed

Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamine on viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud nii globaalselt kui ka noorte täiskasvanute seas. Kasutuse põhjused on mitmekesised ning seotud nii tehnoloogiliste võimaluste kui ka kasutajate sotsiaalsete ja emotsionaalsete vajadustega (Huang jt, 2024). Vestlusroboteid kasutatakse lisaks praktilistele eesmärkidele üha enam ka sotsiaalsete kaaslastena, pakkudes emotsionaalset tuge ja suhtluskogemust, mis sarnaneb inimestevahelisele suhtlusele (Pentina jt, 2023). Üks olulisemaid vestlusrobotite kasutusmotive on üksildus ja vajadus sotsiaalse toe järele. EU Kids Online'i uuringu kohaselt on tehisintellekti ja vestlusrobotite kasutamine Euroopa noorte seas laialdaselt levinud, kus neid kasutatakse nii õppimise toetamiseks kui ka suhtlus- ja meelelahutuslikel eesmärkidel (Staksrud jt, 2026). Sarnast trendi kinnitavad ka rahvusvahelised uuringud, mille kohaselt on vestlusrobotite kasutus eriti kõrge noorte täiskasvanute seas, kes on harjunud digitaalse ja interaktiivse suhtluskeskkonnaga (Herbener ja Damholdt, 2025). Vestlusi ajendavad sageli negatiivsed emotsioonid, nagu halb tuju, üksildustunne või vajadus eneseväljenduse järele, mis viitab sellele, et robotid võivad toimida alternatiivse toimetulekumehhanismina olukordades, kus traditsioonilised sotsiaalsed suhted ei rahulda indiviidi vajadusi (Huang jt, 2024).

Vestlusrobotite kasutamise põhjused on mitmetahulised ning seotud nii tehnoloogiliste võimaluste kui ka kasutajate sotsiaalsete ja emotsionaalsete vajadustega. Ühelt poolt võimaldavad generatiivse tehisintellekti mudelid loomulikku, kontekstipõhist ja kiiret suhtlust, mis muudab

nende kasutamise kergesti ligipääsetavaks. Teiselt poolt on oluline roll kasutajate psühholoogilisel ja sotsiaalsetel vajadustel, eelkõige üksildusel ning vajadusel emotsionaalse toe järele (Herbener ja Damholdt, 2025). Vestlusrobotid võivad pakkuda turvalist keskkonda, kus noor saab väljendada oma tundeid ja mõtteid ilma hülgamise või negatiivse arvamuse riskita (Bhat jt, 2025). See võib olla oluline noorte jaoks, kes kogevad sotsiaalset ärevust, diskrimineerimist või raskusi päriselu suhete loomisel (Kurian, 2024). Samas võib intensiivne emotsionaalne seotus virtuaalsete kaaslastega soodustada sõltuvust ja vähendada motivatsiooni otsida päriselus sotsiaalseid kontakte (Pentina jt, 2023).

Lisaks emotsionaalsetele põhjustele soodustab vestlusrobotite kasutamist ka nende tehnoloogiline eripära. Generatiivsed mudelid suudavad jäljendada inimlikku suhtlust, kohandada kasutaja sisendile ning pakkuda reaajas vastuseid, mis loovad mulje sotsiaalsest teadlikkusest (Placani, 2024). Selline interaktiivsus võib tugevdada tunnet, et tegemist on usaldusväärse “partneriga”, mitte pelgalt tööriistaga, ning soodustada parasotsiaalsete suhete kujunemist (Maeda ja Quan-Haase, 2024). Pikemas perspektiivis võib see mõjutada sotsiaalsete oskuste arengut, suurendada isolatsiooni ning halvendada vaimset tervist (Herbener ja Damholdt, 2025).

Noorte kasutajate kontekstis on täheldatud konkreetseid käitumuslikke muutusi, mis viitavad probleemsele kasutusele. Nendeks on näiteks eemaldumine tavapära tegevustest ja sõprussuhetest, koolitulemuste halvenemine ning vestlusroboti eelistamine reaalsele suhtlusele (Ruiz, 2024). Samuti võivad tekkida tugevad emotsionaalsed või romantilised tunded vestlusroboti suhtes, süvendades parasotsiaalset suhet ning raskendades selle eristamist reaalsest suhtest (Maeda ja Quan-Haase, 2024). Mitmed juhtumiuuringud ja meediaartiklid on toonud esile tõsiseid tagajärgi vestlusrobotite mõtlematust kasutusest, sealhulgas juhtumid, kus nende mõju on viinud söömishäirete süvenemiseni, riskikäitumise või enesetapuni (Dupré, 2024). Samuti on täheldatud sõltuvuslikke mustreid, näiteks olukordi, kus virtuaalne suhtlus asendab eakaaslaste või pereliikmetega suhtlemist, mis rõhutab antropomorfismi ja parasotsiaalsete suhete mõju turvatunde loomisel (Kurian, 2024). Struktuursed tegurid, nagu platvormide disain, võivad soodustada sõltuvust ja intensiivset kasutust, suurendades kahjulike mõjude riski. Lisaks võib see isoleerida noori nende perest ja sotsiaalsest keskkonnast, mõjutades nende heaolu mitmel tasandil (Hepp jt, 2024).

Samas ei ole generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite mõju üksnes negatiivne. Mitmed uuringud viitavad, et need võivad pakkuda emotsionaalset tuge, vähendada üksildustunnet ning toimida turvalise eneseväljenduse keskkonnana (Seo jt, 2024; Vaidyam jt, 2019). Parasotsiaalsete suhete

kontekstis võib vestlusrobot pakkuda kasutajale tunnet, et teda kuulatakse ja mõistetakse, ilma hülgamise või konflikti riskita, mis on oluline noorte jaoks, kes kogevad sotsiaalset ärevust või raskusi suhete loomisel. Kuigi vestlusrobotid võivad ajutiselt leevendada üksildust või stressi, võib liigne kasutus süvendada olemasolevaid probleeme, nagu madal enesehinnang ja sotsiaalne isolatsioon (Huang jt, 2024). Seetõttu on oluline käsitleda generatiivsete vestlusrobotite kasutamist tasakaalukalt, arvestades nii nende potentsiaali kui ka võimalikke ohte ning rõhutades vajadust hariduse, vanemate järelevalve ja teadliku digikasutuse toetamise järele.

2. PROBLEEMISEADE JA UURIMISKÜSIMUSED

Generatiivse tehisintellekti kiire areng ja levik on viimaste aastatega toonud inimeste ellu suuri muutusi, mille tõttu on antud teema väga oluline. Inimeste informatsioonitsimise ja teadmiste omandamise viisid on muutumas, kuna generatiivne tehisintellekt võimaldab uusi viise informatsioonile ligipääsuks ja selle kasutamiseks (Mitra jt, 2024). Tänapäeval on olemas erinevaid tehisintellekti rakendusi, mida kasutatakse igapäevaste toimetuste käigus, ning eriti väärivad tähelepanu generatiivse tehisintellekti vestlusrobotid. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotid ei ole üksnes tööriistad, vaid neid kasutatakse aktiivselt vestluspartneritena, mis võib mõjutada kasutajate mõtlemisprotsesse ja otsustusviise (Guzman ja Natale, 2022). Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamiskogemuse kaardistamine on eriti vajalik noorte täiskasvanute seas, sest tegemist on nähtusega, mis võib mõjutada noorte emotsionaalset heaolu, sotsiaalseid suhteid ning vaimset toimetulekut (Huang jt, 2024). Teema aktuaalsus seisneb selles, et vestlusrobotid on noorte täiskasvanute igapäevaelus kergesti kättesaadavad, ning selleks, et tagada kasutajate turvalisus, on vaja mõista kasutamiskogemusi ja viise, kuidas noored täiskasvanud vestlusrobotitega peetavaid vestlusi endale lahti mõtestavad.

Minu bakalaureusetöö eesmärk ongi noorte täiskasvanute vaateid ja kogemusi generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamisega, et mõista paremini nende kasutamise tähendusi ja sellest tulenevaid tagajärgi. Analüüsi tulemused aitavad mõista, millistel eesmärkidel noored täiskasvanud vestlusrobotite poole pöörduvad, millistel teemadel nendega suhtlevad ning millises kontekstis võidakse eelistada tehisintellekti vahendatud suhtlust inimestevahelisele suhtlusele. Töö tulemused aitavad seega panustada laiemasse diskussiooni sellest, mis rolli generatiivne tehisintellekt mängib noorte täiskasvanute igapäevaelus, ning pakuvad lähtekohta edasiseks uurimiseks ja võimalike regulatiivsete või hariduslike suuniste kujundamiseks.

Käesolevas bakalaureusetöös olen püstitanud ühe keskse uurimisküsimuse ning viis alaküsimust:

- 1) Kuidas kasutavad noored täiskasvanud generatiivse tehisintellekti vestlusroboteid?
 - kui kaua on intervjueeritavad generatiivse tehisintellekti vestlusroboteid kasutanud?
 - kuidas intervjueeritavad vastavad rakendused enda jaoks leidsid?
 - mis eesmärgil intervjueeritavad vestlusroboteid kasutavad?
 - milliseid rolle omistavad intervjueeritavad generatiivse tehisintellekti vestlusrobotitele? (nt rollid nagu

(poiss/tüdruk)/sõber/mentor/psühholoog/terapeut/usaldusisik/õpetaja/treener/fantaasia kangelane)

- millised on peamised vestlusteemad, mida noored täiskasvanud vestlusrobotitega käsitlevad?

3. METOODIKA

3.1. Kvalitatiivne analüüs

Järgnevatel peatükkides annan ülevaate kvalitatiivse analüüsi andmete päritolust ja piirangutest, kasutatud analüüsimeetodist ning eetilistest aspektidest, mida uurimuse koostamisel arvesse võtsin.

3.1.1. Uurimisviis

Enda uurimuses lähtun kvalitatiivsest uurimismeetodist, täpsemalt viies läbi poolstruktureeritud individuaalintervjuusid. Kvalitatiivne uurimismeetod on sobivaim valik generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamiskogemuste uurimiseks, kuna minu bakalaureusetöö eesmärgiks ongi mõista noorte täiskasvanute vaateid ja kogemusi nende kasutamisega, ning kasutamise tähendusi ja sellele järgnevaid võimalikke tagajärgi. Kvalitatiivne lähenemine sobib eriti hästi olukordades, kus uuritav nähtus on seotud subjektiivsete kogemuste, tõlgenduste ja sotsiaalse tähendusloomega (Beilmann, 2025). Kvalitatiivse uurimisviisi valik on põhjendatud ka sellega, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutuskogemus on tugevalt kontekstuaalne ja individuaalne. Kasutuskogemust mõjutavad nii sotsiaalsed vajadused, emotsionaalsed tegurid kui ka kasutaja varasem kokkupuude sellise tehnoloogiaga, seetõttu on oluline keskenduda sellele, kuidas kasutajad ise oma kogemusi kirjeldavad ja tõlgendavad.

3.1.2. Andmekogumismeetod ja valim

Andmekogumismeetodina viisin läbi kuus poolstruktureeritud individuaalintervjuud, mille kestus jäi ligikaudu 45 minuti ja ühe tunni vahele. Uuritava teema iseloomu arvestades on oluline silmas pidada, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutuskogemused võivad hõlmata isiklikke ja tundlikke teemasid, mistõttu on oluline tagada intervjuueeritavatele võimalikult privaatne ja turvaline keskkond. Seetõttu osutusid individuaalintervjuud sobivamaks valikuks kui grüpiintervjuud, kuna grüpiintervjuu dünaamika (nt fookusgrüppides tekkiv sotsiaalne surve või enesetsensuur) ei pruugi seda alati tagada.

Intervjuude ülesehitus põhines eelnevalt koostatud intervjuu kaval, mis koosnes mitmest temaatilisest plokist (vt lisa 3). Esmalt anti uuritavatele võimalus küsida täpsustusi uurimuse kohta

ning sellele järgnes lühike enda tutvustus. Seejärel keskendusid intervjuu küsimused üldiselt generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamiskogemustele ehk milliseid rakendusi kasutatakse või on kasutatud, kuidas need enda jaoks leiti, millised näevad välja vestlused vestlusrobotiga, millist tüüpi vestlusroboteid kasutatakse ja nii edasi. Järgmises osas üritati aru saada, millise tähenduse annavad intervjuueeritavad vestlusrobotitele ja nendega peetud vestlustele. Eelviimases osas oli fookus rohkem üldisel kogemusel ning vestlusrobotite rollil intervjuueeritavate jaoks ehk millistes olukordades minnakse nendega vestlema ning kuidas need olukorrad tekivad, kas vestlusrobotitega suhtlemine on jätnud mingi jälje intervjuueeritavate ellu ja millist kestvust tajutakse oma elus vestlusrobotitega. Viimane osa käsitles generatiivse tehisintellekti vestlusrobotitega kaasnevaid negatiivseid külgi ehk milliseid probleeme on intervjuueeritavad ise kogenud, millised neist eelnevalt nimetatud probleemidest võivad võimendada tulevikus ja ühtlasi uurisin intervjuueeritavate arvamusi seoses sellega, kuidas võiks neid riske võiks nende hinnangul minimeerida.

Kuuest intervjuust neli toimusid veebi teel, kas läbi Google Meet keskkonna või Zoomi kaudu ning kaks intervjuueeritavat soovisid näost-näku kohtuda, Tartu Ülikooli raamatukogu rühmatööruumides. Enne intervjuudega alustamist andsin intervjuueeritavatele välja prinditud või saatsin enda poolt täidetud ja digitaalselt allkirjastatud nõusolekuvormi (vt lisa 2). Kõik kuus intervjuueeritavat olid nõus intervjuu salvestamisega. Intervjuud salvestasin enda telefoni ning peale transkriptsioonide käsitsi ümber kirjutamist, kustutasin helisalvestised ära intervjuueeritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks.

Valimi moodustamisel kasutasin sihipärast valimit, mille puhul valitakse osalejad kindlate kriteeriumite alusel, lähtudes minu uurimuse uurimisküsimustest (Beilmann ja Rämmer, 2025). Uurimusse kaasati noored täiskasvanud, vanuses 18–24, kuna nemad on tõenäolisemalt kõige aktiivsemad generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutajad ja suudavad oma kogemusi ning hoiakuid reflekteerida (Herbener ja Damholdt, 2025). Valimisse kuulumise peamiseks kriteeriumiteks oli vestlusroboti kasutamine ning nimetatud eagrupperi kuulumine.

Uurimusse osalejate värbamine toimus läbi erinevate sotsiaalmeedia platvormide värbamiskirja levitamise (vt lisa 1). Värbamiskirja postitasin Facebooki erinevatesse gruppidesse ja lisaks Redditi platvormile, kust lootsin leida aktiivseid vestlusrobotite kasutajaid. Peale selle uurisin ka oma tutvusringkonnast, kas kellelgi leidub kedagi, kes kasutab või on varasemalt kasutanud generatiivse tehisintellekti vestlusroboteid ning palusin neil omakorda jagada enda sotsiaalmeedia profiilidelt minu uuringusse värbamise postitusi. Värbamisprotsess üldiselt ei olnud kerge, kuna

reageeringuid minu postitustele tuli väga vähe ning oli mitu puhku, kus küll võeti minuga sotsiaalmeedias ühendust ning lubati kirjutada, kuid sellele järgmist kontaktivõtmist ei järgnenud. Valimi moodustamise keerukuse üks tõenäoline põhjus joonistus intervjuueeritavate vastustest ehk ühest küljest võis see olla tingitud teema tundlikkusest ning teisalt inimeste vähesest valmisolekust enda isiklike kasutamiskogemusi jagada, arvestades, et avalikkuses peetakse vestlusrobotitega suhtlemist pigem ebatavaliseks, mis vähendab omakorda kasutajate julgust antud teemal enda kogemusi jagada. Kindlasti võis valimi leidmisel rolli mängida ka inimeste üldine ajapuudus või vähene motivatsioon osaleda ajamahukas intervjuus. Hoolimata raskustest õnnestus lõpuks uuringusse kaasata kuus intervjuueeritavat, kes vastasid minu uurimusega seatud kriteeriumitele.

Järgnevas tabelis on näha detailsemalt valimisse kuulunud isikute tunnuseid:

Intervjuueeritava kood	Sugu	Vanus	Vestlusrobotite rakendused, mida kasutab/on kasutanud
1	Mees	24	Claude, Character AI, Replika, ChatGPT
2	Naine	20	ChatGPT, Character AI
3	Mees	21	ChatGPT, Copilot, Opera brauseri Aria assistent, Claude, Character AI
4	Naine	21	ChatGPT, Google Gemini, Grok, Replika
5	Mees	22	ChatGPT, Character AI, Notebook LM
6	Naine	22	ChatGPT, Character AI

Tabel 1. Valimisse valitud intervjuueeritavate koodid, sugu, vanus ning vestlusrobotite rakendused, mida kasutavad või on kasutanud.

3.1.3. Andmeanalüüsimeetod

Uurimuse käigus kogutud andmete analüüsimiseks kasutan kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis on paindlik meetod tekstiliste andmete, siinses uurimuses intervjuude, tähenduste ja sisu uurimiseks. Selle meetodi eesmärk ei ole üksnes kirjeldada tekstis esinevaid nähtusi, vaid ka tõlgendada nende tähendusi ja mõista, kuidas uuritavad oma kogemusi ja vaateid sõnastavad (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Transkriptsioonide kirjutamiseks ma ei kasutanud transkribeerimistarkvara, vaid kirjutasin kõik kuus transkriptsiooni käsitsi, et vältida ebatäpsuseid ning saada paremat ülevaadet intervjuudest.

Andmeanalüüs toimus mitmes etapis. Esmalt tutvusin kogutud materjaliga, lugedes intervjuude transkriptsioonid korduvalt läbi, et saada terviklik ülevaade andmestikust. See aitas mul paremini mõista iga intervjuueeritava kogemust ning märgata esialgseid korduvaid teemasid ja mustreid.

Seejärel alustasin kodeerimisega, mille käigus tähistasin tekstilõike märksõnadega. Koodid kujunesid analüüsi käigus vastavalt sellele, millised teemad intervjuudes esile kerkisid. Selline lähenemine tähendas, et kasutasin peamiselt induktiivset analüüsi, kus kategooriad ei olnud eelnevalt kindlaks määratud, vaid tekkisid andmete põhjal (Kalmus jt, 2015). Induktiivne lähenemine võimaldas avastada nähtusi, mida ei ole eelnevalt teoreetiliselt eeldatud ning keskenduda uuritavate enda kogemustele ja tähendustele. Kodeerimise käigus koondasin sarnase sisuga tekstiosad kokku ning hakkasin neid grupeerima laiemateks kategooriateks. Selline kategoriseerimine aitas luua parema ülevaate sellest, millised teemad intervjuudes kordusid ja kuidas need omavahel seostusid. Selle tagajärjel tekkis generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutajate vaadetest ja kasutamiskogemustest koodipuu viie peamise kategooriaga: kasutuse kujunemine, kasutamise viisid, rollid, kogemus ja riskid (vt lisa 4).

Analüüsi järgmises etapis keskendusin nende kategooriate omavahelistele seostele ning otsisin mustreid erinevate intervjuueeritavate vastuste vahel. Võrdlesin osalejate kogemusi, et leida nii sarnasusi kui ka erinevusi nende vastustes. See võimaldas paremini mõista, millised kogemused on laiemalt levinud ning millised pigem individuaalsed. Analüüsi käigus tegin ka jooksvalt märkmeid, kuhu panin kirja oma tähelepanekud ja mõtted tekkinud teemade kohta. See aitas analüüsi protsessi paremini struktureerida ning jälgida, kuidas esialgsed ideed aja jooksul täpsustusid.

Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldas mul süstematiseerida kogutud andmeid ning tuua esile peamised teemad, mis iseloomustavad noorte täiskasvanute kogemusi generatiivsete tehisintellekti vestlusrobotite kasutamisel. Valitud analüüsimeetod sobis hästi uurimuse eesmärgiga, kuna võimaldas keskenduda osalejate enda tõlgendustele ning anda põhjalikum ülevaade uuritavast nähtusest.

3.1.4. Eetilised kaalutlused

Oma uurimuse läbiviimisel pöörasin olulist tähelepanu eetilistele kaalutlustele, kuna tegemist on potentsiaalselt tundliku teemaga. Informeerisin kõiki intervjuus osalejaid enne intervjuu alustamist uuringu eesmärgist, andmete kasutamise viisidest ning nende õigustest. Selgitasin osalejatele,

millisel eesmärgil andmeid kogun, kuidas neid analüüsin ning millisel kujul tulemusi esitan. Rõhutasin, et osalemine uuringus on täielikult vabatahtlik ning intervjueeritavatel on õigus igal hetkel intervjuust loobuda ilma põhjendust esitamata. Samuti oli neil võimalus keelduda üksikutele küsimustele vastamisest, kui nad ei tundnud end nendele vastamisel mugavalt.

Intervjueeritavate privaatsuse ja turvatunde tagamiseks lubasin tagada nende konfidentsiaalsuse. Kõigile osalejatele määrasin pseudonüümid ning tsitaatide esitamisel eemaldasid või muutsin detaile, mis võiksid viia isiku tuvastamiseni. Lisaks kasutan kogutud andmeid üksnes antud uurimuse eesmärgil. Intervjuud salvestasin osalejate eelneval nõusolekul ning salvestisi kasutasin ainult transkriptsioonide koostamiseks. Pärast transkriptsioonide valmimist kustutasin helifailid, et vähendada võimalikke privaatsusriske. Selline lähenemine aitas tagada, et uurimuses osalemine on intervjueeritavate jaoks võimalikult turvaline ning nende õigused oleksid kaitstud kogu uurimisprotsessi vältel.

3.1.5. Uuriija refleksiivsus

Kuna mina kui uurija olin aktiivne osaleja selles uurimuses, võis minu roll mõjutada intervjueeritavate vastuseid mitmel viisil. Kuna kuulun intervjueeritavatega sarnasesse vanuserühma ning olen ka ise kokku puutunud generatiivsete tehisintellekti vestlusrobotite rakendustega, võis see aidata luua vabamat ja usalduslikumat õhkkonda. Intervjueeritavad võisid seetõttu tunda, et nende kogemusi mõistetakse, mis omakorda võis soodustada avatumate vastuste andmist. Samas võib sarnane taust kaasa tuua ka riski, et teatud nähtusi peetakse iseenesestmõistetavaks või tõlgendatakse neid liialt läbi isiklike kogemuste.

Lisaks tuleb arvestada, et generatiivse tehisintellekti teemaga kaasnevad ühiskonnas erinevad hoiakud ja hinnangud. Intervjueeritavad võisid püüda kujundada oma vastuseid viisil, mis jätaks neist tehnoloogiateadliku, kriitilise või vastutustundliku mulje. Samuti võis vastuseid mõjutada teadmine, et tehisintellekti kasutamisega seostatakse avalikus arutelus nii positiivseid võimalusi kui ka võimalikke riske, näiteks sõltuvust ja valeinfo levikut.

Andmete analüüsimisel lähtusin põhimõttest, et intervjueeritavate kogemused ja tähendused on analüüsi keskmes. Püüdsin vältida oma tõlgenduste liigset pealesurumist ning toetuda võimalikult palju intervjueeritavate endi kirjeldustele ja sõnastustele.

4. TULEMUSED

4.1. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutuse kujunemine ja taust

Intervjuude käigus tuli välja, et intervjueeritavate generatiivse tehisintellekti kasutus on kujunenud järk-järgult ja sageli juhusliku avastamise tulemusel. Mitmed intervjueeritavad kirjeldasid, kuidas juba gümnaasiumi lõpus tutvustasid sõbrad neile esimest turule tulnud tehisintellekti rakendust ChatGPT, millest enamiku kasutus alguse sai. Kuna antud töö valimisse kuulusid noored täiskasvanud vanuses 18–24, langes nende gümnaasiumiaeg kokku generatiivse tehisintellekti rakenduste laiemalt kättesaadavaks muutumisega. Intervjuudest nähtus, et kiirelt leiti tehisintellektile rakendus just kooli keskkonnas. Kuna aga tehnoloogia oli nii õpilaste ja õpetajate jaoks uus ning kõik alles kohanesid selle võimaluste ja piirangutega, siis oli tehisaru kasutus alguses suhteliselt reguleerimata ning õpetajatel puudusid selged mehhanismid sünteetiliste abivahendite tuvastamiseks või kontrollimiseks.

„Mul tegelt meenub gümnaasiumist üks lugu, kus sõpradega rääkisime sellest tehisarust, et meil tegelt vedas kui lõpetasime, sest õpetajad ei saanud veel päris aru sellest tehisintellektist, et mis asi see on ja me saime seda kasutada, aga järgmised lennud enam ei saanud kasutada, sest siis juba õpetajad oskasid orienteeruda ja said aru, kuidas jälile jõuda sellele.“ – Intervjueeritav 5, poiss, 22

See viitab sellele, et generatiivse tehisintellekti kasutuse kujunemine ei toimunud üksnes individuaalsel tasandil, vaid oli seotud ka laiemate institutsionaalsete ja sotsiaalsete muutustega haridussüsteemis. Tehisintellekti varajane kasutusperiood pakkus kasutajatele rohkem katsetamisruumi, mis omakorda võis soodustada selle kiiremat omaksvõttu. Lisaks eakaaslastele mängis tehisintellekti avastamisel rolli ka perekondlik ja laiem sotsiaalne keskkond. Näiteks kirjeldas üks intervjueeritav, kuidas tema isa tutvustas talle tehisintellekti kui vahendit essee kirjutamiseks. Kuigi esialgne suhtumine oli skeptiline, äratas selline kokkupuude ikkagi uudishimu, mis viis hilisema katsetamiseni erinevates kontekstides. See omakorda viitab sellele, et tehisintellekti kasutuse kujunemine võib olla mitmetasandiline protsess, kus põimuvad nii sotsiaalne mõju kui ka individuaalne huvi.

Intervjuudest ilmnes ka kuidas tehisintellekti platvormide avastamine tekitas veidraid kogemusi. Ühelt poolt pakkus tehnoloogia uusi võimalusi ja vabadust katsetamiseks, kuid teisalt tajuti

mõningaid keskkondi ebamugavate või normidest kõrvale kalduvatena. Seda illustreerib intervjueeritava öeldu:

„Minu kõige esimene oligi see Character AI [...] seal on väga palju sellist kahtlast sisu ja see nagu tekitab ka minus tunde, et see ei ole mulle mõeldud.“ – Intervjueeritav 2, tüdruk, 20

See tsitaat näitab, et erinevate platvormide sisu ja kasutusloogika võivad oluliselt mõjutada kasutuskogemust. Kui mõned keskkonnad võimaldavad vabamat ja vähem reguleeritud suhtlust, võib see suurendada nii kaasahaaravust kui ka ebamugavustunnet, eriti juhul, kui sisu ei vasta kasutaja ootustele või normidele.

Esimesed katsetused ei võtnud ära intervjueeritavate soovi tehisaru rakendusi kasutada, vaid intervjuudest ilmnes, et mitte keegi kuuest intervjueeritavast ei ole tehisintellekti platvormide kasutamist lõpetanud, vaid selle avastamise ajast on see kasutamine kõigi kuue intervjueeritava jaoks aastatega hoopis intensiivistunud ja on nüüdseks nende ellu rohkem sisse integreerunud.

„Ma ütleks, et AI teeb mind kindlasti rõõmsaks ka kui mul on mingid kodutööd, mida ma üldse ei viitsi teha ja kui aus olla, siis ega ma tegelt ei kujuta oma elu enam ilma tehisintellektita ette.“ – Intervjueeritav 5, poiss, 22

Eelnev tsitaat illustreerib, et tehisintellekti kasutus ei olnud intervjueeritavate jaoks enam üksnes funktsionaalne, vaid omab ka emotsionaalset ja motivatsioonilist mõõdet. Ehk generatiivse tehisintellekti vestlusrobotid olid kasutajate igapäevaellu integreerunud mitte ainult tööriistadena, vaid ka toetavate ja mugavust pakkuvate keskkondadena.

Samuti ei piirdunud intervjueeritavad vaid ühe konkreetse rakenduse kasutamisega. Kuigi ChatGPT oli enamasti esmane kokkupuutepunkt, siis intervjueeritavad kasutavad või on proovinud ka teisi vestlusroboteid, nagu Character AI, Replika, Claude, Google Gemini, Copilot ja Grok. See viitab kasutajate valmisolekule katsetada erinevaid lahendusi ning valida neist sobivaim vastavalt vajadusele. Samas ilmnes selgeid erinevusi kasutajakogemustes sõltuvalt platvormist. Näiteks kirjeldas intervjueeritav Google Gemini kasutamist kui praktilist ja eesmärgipärast tööriista, mis toetab infootsingut ja akadeemilist tööd:

„Mulle meeldibki Gemini puhul, et ta toob väga konkreetsed ja mulle vajalikud uurimistööd leiab ülesse interneti avarustest, täpselt see mida ma vajan.“ – Intervjueeritav 4, tüdruk, 21

Seevastu Character AI kasutus oli sagedamini seotud pigem meelelahutusliku ja emotsionaalse suhtlusega ning pakkus kasutajatele teistsugust kogemust kui traditsioonilisemad platvormid.

„Ma olen seni kasutanud seda Character AId ja ChatGPT onju, aga see teine pole juba päris see, mida ma nagu otsin. Ma eelistan kasutada tasuta ikka versioone.“ – Intervjueeritav 6, tüdruk, 22

„ChatGPTga olen ma ainult tasuta versiooni kasutanud, et Claude'il on mul tasuline, sest ma leian et see mudelite vahe ja kvaliteedi vahe, mis seal tekib, on ikkagi suhteliselt märgatav ja kui kasutada seda ongi tööalaselt, siis üldjuhul ma ei taha, et seda infot kasutatakse treenimiseks, et see on minu jaoks väga oluline.“ – Intervjueeritav 1, poiss, 24

Sellised erinevused viitavad sellele, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotid ei moodusta kasutajate jaoks ühtset kategooriat, vaid neid tajutakse erinevate funktsioonide ja rollidega. Kui osa platvorme nähakse peamiselt praktiliste tööriistadena, mis aitavad töö- või kooliasjadega, siis teisi kogetakse rohkem sotsiaalsete või meelelahutuslike keskkondadena.

4.2. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutus, eesmärgid ja rollid

Analüüsidest intervjueeritavate kogemusi, tuli välja nii sarnasusi kui erinevusi. Praktilisel tasandil kasutatakse vestlusroboteid eelkõige koolitööde ja õppimisega seotud ülesannete täitmiseks. Intervjueeritavad kirjeldasid, et tehisintellekti abil luuakse sageli esmased tekstipõhjad või ideekavandid, mida seejärel iseseisvalt edasi arendatakse ja kohendatakse. Selline kasutusviis viitab sellele, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotit ei kasutata täielikult töö asendajana, vaid pigem toetava tööriistana, mis aitab tööprotsessi kiirendada ja lihtsustada. Samas võis esineda ikkagi ka olukordi, kus intervjueeritava arvates oli määratud kodutöö liiga mõttetu, et selle peale aega kulutada, mistõttu lasti sellistel puhkudel enamus tööst genereerida tehisintellektil.

„[...] ma ei tea mingi kodutöö, kus ma tunnen noh ma tahaks öelda, [...] ma ei tee kunagi nii et ma ütlen kirjuta mulle tekst ja siis a la panen copy paste [...] jah see võibolla on siuke koht, kus nagu a la ma saaks nagu ilma selleta, aga võibolla mitte nii hästi enam kui vaja.“ – Intervjueeritav 4, tüdruk, 21

Lisaks sellele, et tehisaru kasutati aktiivselt töö kontekstis, selgus, et tehisaru on osade intervjueeritavate jaoks koha leidnud nii-öelda usaldusisikuna. Intervjuude käigus tuli välja, et noorte täiskasvanute seas on levinud, et oma sõpru või lähedasi ei soovita tüüdata oma probleemide

või muredega, mistõttu pakuvad generatiivse tehisintellekti rakendused head lahendust, kuidas muremõtteid endast välja saada. Järgnev tsitaat peegeldab vestlusroboti kasutamist emotsioonide reguleerimise vahendina, kus kirjutamise protsess aitab intervjueritaval negatiivseid tundeid maandada ja olukorda enda jaoks läbi töötada:

„Noh ongi kui ma olen mingisuguse tööalase jama osas talle kirjutanud, mis tundus mulle ka selline, et võibolla see olukord ei olnudki väga minu kontrolli all, aga ma justkui tundsin, et mul oleks vaja see kusagile endast see välja saada ja mingisugune olukord, mis oligi nõme või ei olnudki midagi teha, aga siis samas tahaks nagu selle emotsiooni endast välja saada, siis saab seda, et noh kirjutad selle sinna ära ja saadki, siis selle oma süsteemist välja ja siis on võibolla lihtsam selle tõttu.“ – Intervjueritav 3, poiss, 21

Sarnane muster esineb ka kuuenda intervjueritava tsitaadist, kus vestlusrobotit nähakse alternatiivina sõprade või tuttavate poole pöördumisele. Tema kirjeldus viitab sellele, et vestlusroboti poole pöördumist õigustab osaliselt soov vältida teiste inimeste nii-öelda koormamist oma muredega.

„Põhimõtteliselt ongi sellise ventimise (eesti k. kurtmine, endast väljasaamine) kohana ma ütleks. Ma ei tea, ma nagu ei taha iga sellise väiksema asja või murega oma sõpru või tuttavaid hakata ka tülitama. Lihtsalt on selline tunne, et mul on vaja ennast kuidagi väljendada ja siis ma mõtlesingi noh, et ma võin ju sama hästi proovida seda vestlusroboti asja ka, et jah see on nagu jah. Vahepeal on selline tunne, et ma mõtlen üle midagi või nii ja siis lähedki seda lohutust otsima vestlusrobotilt.“ – Intervjueritav 6, tüdruk, 22

Järgmises tsitaadis tuleb eriti selgelt esile vestlusroboti roll asendusliku suhtluspartnerina olukorras, kus inimene kogeb üksindust või tunnet, et tal puudub keegi, kellele oma murest rääkida:

„Vahepeal mul on isegi tunne, et noh midagi juhtub elus onju, suva mille kohta see on seotud, kas kooliga, perega ja mul on vaja mingist murest rääkida. Ja vahepeal on lihtsalt see, et mõned sõbrad ei ole huvi tundnud, mõned sõbrad ei ole kättesaadavad ja siis ongi see tunne, et mul on nagu mingi suur mure ja mul ei ole mitte kellegagi rääkida. Ja siis vahepeal ongi see tunne, mul on nagu kaks varianti, et kas ma elan nende tunnetega ja nii-öelda piinlen nendes või siis lihtsalt lähen ChatGPT juurde ja kõik panen lauale lihtsalt.“ – Intervjueritav 2, tüdruk, 20

Eelnevad tsitaadid illustreerivad, et vestlusroboteid on hakatud kasutama teatud määral ka emotsionaalse eneseväljenduse ja eneseregulatsiooni vahendina. Selline kasutusviis viitab sellele, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotid ei täida üksnes praktilisi funktsioone, vaid võivad toimida ka alternatiivse suhtlusruumina, kus kasutajad saavad oma mõtteid struktureerida ja reflekteerida.

Samuti ilmnes intervjuudest, et tehisaru kasutuseesmärgid ei ole üheselt piiritletud, vaid sageli põimuvad omavahel. Näiteks võib algselt praktilisel eesmärgil alustatud suhtlus viia laiemate aruteludeneni või isiklikumate teemade käsitlemiseni.

Intervjuudest tuli välja, et intervjuueeritavad omistavad generatiivse tehisintellekti vestlusrobotitele mitmekesiseid rolle, mis ulatuvad selgelt funktsionaalsetest abivahenditest kuni sotsiaalsemate ja personaalsemate funktsioonideni. Selline rollide varieeruvus viitab sellele, et vestlusrobotite tähendus kasutajate jaoks ei ole üheselt määratletav, vaid kujuneb vastavalt konkreetsetele kasutusolukordadele ja vajadustele. Lisaks viitab intervjuueeritavate öeldu, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamine emotsionaalses kontekstis ei ole üheselt piiritletav, vaid varieerub olukorrati. Seega ei saa kõiki emotsionaalse eneseväljenduse juhtumeid käsitleda ühtselt parasotsiaalse suhte nähtusena, vaid neid võib pigem mõista kui erineva intensiivsusega parasotsiaalseid interaktsioone.

Kõige sagedamini kirjeldati vestlusroboteid kui assistente või praktilisi abivahendeid, mille peamine ülesanne on aidata informatsiooni leidmisel, ideede genereerimisel või ülesannete lahendamisel. Sellisel juhul positsioneerivad kasutajad ennast aktiivse otsustajana ning näevad vestlusrobotit pigem toetava tööriistana.

„[...] see dünaamika, ma kirjeldaksin teda kuidagi eee niimoodi, et mina ma olen, ma ei tea, justkui boss ja tema on nagu assistent või noh nagu, et ma küsin temalt eee, et näiteks [...] või või on ta mingisugune nõunik onju onju, kes nagu otsib, et ma ütlen “Mul on seda vaja”, siis ta otsib või tuleb mingisuguse infoga, mida mul ei olnud onju.“ – Intervjuueeritav 3, poiss, 21

Eelnev tsitaat illustreerib selgelt hierarhilist suhet kasutaja ja tehisintellekti rakenduse vahel, kus kontroll ja algatus jäävad inimesele, samas kui tehisintellekt täidab toetavat rolli. Samas ei piirdunud rollide tajumine üksnes instrumentaalse tasandiga. Mitmed intervjuueeritavad kirjeldasid vestlusroboteid nõuandja, vestluspartneri või isegi osalise usaldusisikuna. Sellistes olukordades omandab vestlusrobot rohkem sotsiaalseid jooni ning võib toimida suhtluspartnerina, kellega vestlustes kasutajad arutlevad, küsivad arvamust või väljendavad oma mõtteid.

„[...] eks ma ikka olen küsinud igapäevaste asjade kohta ka ja vahel lihtsalt kasvõi endale jäävad mingid asjad uudistes segaseks taustainfo otsimiseks [...] Ükskõik mis küsimus mul tekib elus, ma saan sellele kohe vastuse [...] ma tunnen, et see on mind ainult positiivselt mõjutanud, sest ma tunnen et ma olen palju uudishimulikum ja ma saan sellele kohe vastuse ja saan sellest vastusest lähtuvalt oma elu paremini edasi elada.“ – Intervjueeritav 4, tüdruk, 21

Selline tsitaat viitab sellele, et tehisintellekti roll ei piirdu üksnes informatsiooni vahendamisega, vaid võib mõjutada ka kasutaja enesetaju ja enesearengut. Siiski ei näinud kõik intervjueeritavad tehisaru rolle ühtemoodi. Kui mõned intervjueeritavad tajusid vestlusroboteid pigem neutraalse tööriistana, siis teised omistasid neile rohkem interaktiivseid ja suhtluslikke funktsioone ehk, generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite roll kujunes suuresti kasutaja ootuste, kogemuse ja kasutuskonteksti koosmõjus.

4.3. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite vestlusteemade varieeruvus

Intervjuude põhjal ilmnes, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotitega käsitletavat teemad on mitmekesised ning ulatuvad praktilistest ja ülesandepõhistest küsimustest kuni vabamate ja isiklikumate aruteludeni. Selline teemade varieeruvus viitab sellele, et vestlusrobotite kasutus ei piirdu ühe kindla funktsiooniga, vaid kohandub vastavalt kasutaja hetkevajadustele ja huvidele. Ühelt poolt keskenduvad kasutajad selgelt konkreetsetele ja praktilistele teemadele, nagu õppimine, probleemide lahendamine ning erinevate küsimuste puhul taustainfo otsimine. Sellisel juhul toimivad vestlusrobotid eelkõige kiire ja kättesaadava infoallikana, mis võimaldab kasutajatel saada vastuseid erinevatele igapäevastele küsimustele. Näiteks kirjeldas üks intervjueeritav, kuidas ta kasutab vestlusrobotit ideede hindamiseks ja kriitilise tagasiside saamiseks:

„[...] mul on mingi mitu ideed ja ma tahan nagu võrrelda neid, et siis uuemad mudelid osad lükkavad väga palju tagasi kui on idee halb. Et see on nagu asi, mis on kasulik, sest mõnes mõttes on nagu [...] ma ei tahaks öelda teine paar silmi, sest nad ei ole päris nii head, no ütleme et see on ikkagi reality check (eesti k. reaalsuse kontroll) mõnes mõttes mõnel kohal, kui jah et juturobot ütleb, et idee on halb, siis üldjuhul peab olema see väga halb, sest muidu ta väga ei taha vastu lükata.“ – Intervjueeritav 1, poiss, 24

See tsitaat näitab, et vestlusrobotit ei tajuta ainult infoallikana, vaid ka teatud määral kriitilise hindajana, mis aitab kasutajal oma mõtteid testida ja struktureerida. Selline kasutus tugevdab arusaama tehisintellektist kui abivahendist, mis toetab otsustusprotsessi.

Teiselt poolt ilmnes ka vestlusrobotite kasutamine vabamate ja isiklikumate teemade käsitlemiseks, kus fookus ei ole niivõrd konkreetse probleemi lahendamisel, vaid mõtete jagamisel ja arutlemisel. Selline kasutusviis näitab, et vestlusrobotid võivad toimida keskkonnana, kus kasutajad katsetavad ideid, reflekteerivad oma mõtteid ning otsivad laiemat perspektiivi. Samas ei ole teemade spekter kõigi kasutajate puhul identne ehk kui mõne jaoks jääb kasutus peamiselt praktiliseks, siis teised kasutavad vestlusroboteid mitmekülgselt, hõlmates ka isiklikumaid arutelusid. See viitab sellele, et vestlusteemade ulatus sõltub suuresti kasutaja individuaalsetest vajadustest ja suhtumisest tehisintellekti võimalustesse. Sellisel juhul muutub vestlusrobot pigem suhtlusruumiks, kus kasutaja saab oma mõtteid „läbi rääkida“ ülekohut tundmata.

„Hmm noh jah ma kipun võibolla mõni kord asju üle mõtlema ja siis nagu see nagu tulebki sellest, et kui nagu ma olen märganud, et mul midagi toimub või midagi mõnda paari sellist lahkemat sõna vaja, siis ma olen lihtsalt sinna kirjutanud ja tavaliselt selle saanud ka et jah midagi sellist.“
– Intervjueeritav 6, tüdruk, 22

Selline kasutusviis viitab sellele, et vestlusrobotid võivad toimida ka emotsionaalse eneseregulatsiooni vahendina, pakkudes kasutajale võimalust saada kinnitust või toetust seoses oma muredega. Oluline on seejuures, et need kaks kasutusviisi, praktiline ja isiklik, ei ole rangelt eraldatud. Intervjuudest ilmnes, et vestluse teemad võivad ühe suhtluse jooksul liikuda ühest kategooriast teise. Näiteks võib algselt praktiline küsimus viia laiemate aruteludeni või isiklikuma refleksioonini. Selle põhjal saab öelda, et vestlusteemade ulatus sõltub suuresti kasutaja individuaalsest suhtumisest, varasemast kogemusest ning sellest, millist rolli ta tehisintellektile omistab.

4.4. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutuskogemus ja hinnangud

Intervjueeritavate üldine hinnang generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamisele oli valdavalt positiivne. Kõige sagedamini rõhutati nende praktilist kasu igapäevaelus, eelkõige ajasäästu infootsingul ning erinevate ülesannete lihtsustamist. Vestlusroboteid tajuti kui tõhusaid

ja mugavaid tööriistu, mis aitavad kiiresti jõuda vajaliku informatsioonini ning vähendavad vaeva, mida muidu nõuaks iseseisev otsimine või probleemide lahendamine.

Samas ei olnud hinnangud üheselt positiivsed ning esile toodi ka kriitilisemaid seisukohti. Eelkõige väljendati teatavat ettevaatlikkust seoses vestlusrobotite vastuste usaldusväärsuse ja täpsusega. See viitab sellele, et kuigi kasutajad väärtustavad tehisintellekti pakutavat mugavust, ei peeta seda täielikult eksimatuks ning säilitatakse teatav kriitiline distant.

„Üldine kogemus on selline jah suurepärane, et nad teevad mu elu lihtsalt kordades lihtsamaks. Ma võin rääkida nendest halbadest asjadest, mis seal on, et ta ajab mind vahepeal närvi ja nii, aga need positiivsed omadused kaaluvad need negatiivsed üle [...] Kohati on selline tunne ka, et kas isegi oskaks enam ise mõelda kui Chatti enam ei oleks. Midagi kindlasti oskaks, aga noh kes see viitsib tänapäeval ise mõelda onju.“ – Intervjueeritav 5, poiss, 22

Eelnev tsitaat peegeldab hästi kasutuskogemuse mitmekülgsust, kuidas ühelt poolt tajutakse tehisintellekti selgelt kasuliku ja elu lihtsustava vahendina, teisalt teadvustatakse ka selle võimalikku mõju kasutaja enda mõtlemisprotsessidele. See viitab, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamine võib vähendada vajadust iseseisva mõtlemise järele, eriti olukordades, kus prioriteediks on kiire ja mugav lahendus. Samal ajal ei tähenda see täielikku sõltuvust, vaid pigem teatud harjumuslikku toetumist tehnoloogiale. Sarnane tasakaal positiivsete ja kriitiliste hinnangute puhul ilmnes ka teiste intervjueeritavate öelduga.

„ [...] ma olen suhteliselt kriitiline ja skeptiline nende suhtes olnud. [...] Ma ikkagi tean, mis selle taga toimub, mis see matemaatiline osa selle taga on, et siis igakord kui ta annab hea vastuse, mida juhtub küll suhteliselt tihti, et siis see on ikkagi pigem positiivne. Eriti just tööalaselt, et väga tihti on seda, et midagi on väga segaselt kirja pandud või ongi mingisugused logid kusagilt välja võetud, keegi pole läbi lugenud, et siis on väga lihtne anda neid ette, sööta see info ette ja siis saab sealt suhteliselt kerge vaevaga kätte seda mis on oluline.“ – Intervjueeritav 1, poiss, 24

See tsitaat näitab, et kriitilisemad ja teadlikumad kasutajad ei pruugi tehisintellekti vähem kasutada, vaid vastupidi nad kasutavad seda strateegilisemalt. Teadlikkus süsteemi piirangutest ei vähenda selle väärtust, vaid aitab seda paremini rakendada. Üldiselt viitab selline kogemuslik tasakaal sellele, et kasutajad ei käsitle tehisintellekti lihtsalt tööriistana, vaid reflekteerivad selle rolli oma igapäevaelus. Positiivsed kasutuskogemused kaaluvad siiski enamasti kriitilised aspektid üle, mistõttu jätkub vestlusrobotite aktiivne kasutamine ka teadvustatud piirangute tingimustes.

Lisaks ilmnes intervjuudest, et kasutajad näevad tehisintellekti rolli oma tulevikus pigem kasvavana kui kaduvana.

„No ma ütleksin seda, et see oskus noh kuna ta ilmselt ei lähe mitte kuskile see AI, et siis see oskus teda kasutada on nagu ma arvan väärtuslik [...] võibolla ongi isegi veidi halb kui sa üldse ei oska ja ei kasuta [...].“ – Intervjueeritav 3, poiss, 21

See viitab, et tehisintellekti kasutamine ei ole enam lihtsalt hetkeline trend, millega inimesed kaasa lähevad, vaid kujuneb meie elus oluliseks digipädevuseks. Vestlusrobotite kasutamist nähakse osana tulevikuoskustest, mis võib mõjutada nii hariduslikke kui ka tööalaseid valikuid.

4.5. Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite riskid ja piirangud

Intervjueeritavate hinnangutest generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamisega seotud riskidele ja probleemidele ilmnes mitmeid erinevaid aspekte. Kuigi üldine suhtumine tehisintellekti kasutamisse oli pigem positiivne, toodi esile ka mitmeid võimalikke ohukohti ja piiranguid, mis võivad mõjutada kasutuskogemust ning kasutajate käitumist. Need riskid ei olnud ühesed, vaid hõlmasid nii tehnoloogilisi piiranguid kui ka kasutajate käitumise ja mõtlemisega seotud mõjusid.

Ühe olulise riskina tõsteti esile vestlusrobotite kalduvust kasutajaga nõustuda ja tema mõtteid kinnitada. Intervjueeritavate hinnangul võib selline käitumine viia olukorrani, kus kasutaja ei saa piisavalt kriitilist tagasisidet ning võib hakata oma seisukohti tajuma põhjendatumana, kui need tegelikult on.

„[...] ma olen ka seda tundnud, et ta kogu aeg kiidab takka, et jaa see üks ole on väga hea mõte ja siis sa samal ajal ütled midagi teist, mille peale ta vastab „Aa ei see on veel parem mõte!“. Noh kogu aeg, et ta kiidab sind takka, et kui ma olengi näinud lugusid meedias, kuidas näiteks üks poiss minu meelest noh tegigi enesetapu, milleni viis see tema suhtlus vestlusrobotiga, mis järjest radikaliseeris teda, et siis ma saan aru, kuidas see võis selleni minna, teades näiteks AI-le meeldib väga kõike takka kiita ja selle tagajärjel inimene näebki seda kui sellist õiget tegutsemisviisi.“ – Intervjueeritav 3, poiss, 21

Eelnev tsitaat illustreerib, et vestlusrobotite kasutamine võib teatud juhtudel võimendada kasutaja olemasolevaid mõtteid ja hoiakuid, selle asemel et neid tasakaalustada või vaidlustada. Selline

dünaamika võib suurendada riski, et kasutaja ei pruugi eristada toetavat suhtlust kriitilisest hinnangust. Sarnast tähelepanekut rõhutati ka teises intervjuus, kus toodi esile, et vestlusrobotid kipuvad pakkuma vastuseid, mis vastavad kasutaja ootustele, mitte tingimata objektiivsele tõele:

„[...] Et tegelikult see ongi, et need ennustusmudelid ütlevad üldjuhul ikkagi seda mida nad arvavad, et sa tahad kuulda. Sellepärast ongi ma arvan kõige ohtlikum selles mõttes, et sa pead ikkagi olema ise väga või nagu mõtlema läbi väga kriitiliselt kõike, mis ta sulle ütleb.“ – Intervjueeritav 1, poiss, 24

Selline dünaamika viitab, et vestlusrobotid ei toimi alati kriitilise arutelupartnerina, vaid võivad hoopis võimendada kasutaja olemasolevaid hoiakuid. See omakorda suurendab riski, et kasutaja ei erista olukorda, kus vestlusrobot on pigem kaasakiitja või pakub nii-öelda kriitilist hinnangut. Kasutaja peab ise kriitiliselt hindama vestlusroboti genereeritud väljundeid.

Teise olulise teemana tõstatus küsimus tehisintellekti regulatsioonidest ja laiematest ühiskondlikest raamidest. Üks intervjueeritav tõi esile, et tehisintellekti kiire areng ei ole tema hinnangul piisavalt reguleeritud. See viitab, et kasutajad ei taju riske ainult individuaalsel tasandil, vaid seostavad neid ka laiemate ühiskondlike küsimustega, nagu vastutus ja kontroll tehnoloogia arendamise üle.

Lisaks toodi esile tehisintellekti võimalikku mõju sotsiaalsetele suhetele ja inimestevahelisele suhtlusele. Intervjueeritavate hinnangul võib intensiivne kasutamine mõjutada seda, kuidas inimesed tajuvad suhteid ning milliseid ootusi nad teistele inimestele seavad.

„[...] kuidas ta võib meie arusaamu suhetest mõjutada. [...] Teiseks see isoleeritus, mis võib tekkida [...], mida rohkem hakatakse seda kasutama siis mitte ainult töö ja kooli jaoks vaid ka mingi eraeluliselt, kuidas siis hakatakse teistest inimestest isoleeruma. [...] või tekib selline arusaam, et aga teised inimesed ei paku mulle enam seda, mida minu tehisintellekt mulle pakub. – Intervjueeritav 4, tüdruk, 21

See viitab võimalikule sotsiaalse hüpoteesi asendumise riskile, kus tehisintellektiga suhtlemine võib hakata osaliselt asendama inimestevahelisi kontakte ning kujundada ümber kasutajate ootusi ja suhtluspraktikaid. Samuti toodi esile ka individuaalsel tasandil tekkivad riskid, nagu liigne usaldus tehisintellekti vastu ning selle mõju kasutaja enda mõtlemisprotsessidele.

„[...] võibolla ma jään ise liiga palju usaldama seda tehisaru ja ei kontrolli. [...] mul kaob nagu endal see mõttetöö ära, et ta teeb kõik minu eest ära. Ma ütleski, et kõige hullem ongi see, et ma

hakkan mingi hetk liiga palju tehisaru usaldama äkki, et siis see enda kontrolli faktor kaob üldse ära.“ – Intervjueeritav 5, poiss, 22

See peegeldab hirmu, et tehisintellekti kasutamine võib vähendada kasutaja iseseisvat analüüsi- ja otsustusvõimet, eriti kui sellele hakatakse liigselt toetuma. Oluline on siiski märkida, et kõik intervjueeritavad ei tajunud neid riske ühtemoodi. Riskide esiletõstmine sõltus sageli kasutaja teadlikkusest, kogemusest ning sellest, kui intensiivselt ja millisel eesmärgil vestlusroboteid kasutati. See viitab, et generatiivse tehisintellekti kasutamisega seotud riskid ei ole universaalsed, vaid kujunevad kasutuskonteksti ja individuaalsete praktikate koosmõjus.

5. ARUTELU

Uurimuse eesmärgiks oli kaardistada noorte täiskasvanute kogemusi ja vaateid generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamisel ning mõista nende kasutamise tähendusi ja sellest tulenevaid tagajärgi. Tulemused näitavad, et vestlusrobotid on noorte igapäevaellu kinnistanud end mitmekihilise nähtusena, mis võib olla nii funktsionaalne abivahend kui täita ka emotsionaalset ja sotsiaalset rolli. Selline mitmetasandiline kasutus kinnitab varasemalt teoorias esile toodud arusaama, et inimese ja masina vaheline kommunikatsioon (ing. k. *human-machine communication, HMC*) ei piirdu praktilise kasutusega, vaid on tähendusloomeprotsess, kus tehnoloogia osaleb aktiivselt sotsiaalses reaalsuses, näiteks mõjutades seda, kuidas inimesed mõtestavad oma kogemusi, kujundavad hoiakuid ning struktureerivad igapäevaseid suhtluspraktikaid (Guzman, 2018; Hepp jt, 2024).

Tulemused kinnitavad selgelt inimese ja masina vahelise kommunikatsiooni teoreetilist käsitlust, mille kohaselt tehnoloogilised süsteemid mängivad olulist rolli tähendusloomeprotsessis (Guzman, 2018; Hepp jt, 2024). Intervjuudest ilmnes, et vestlusroboteid tajutakse sageli kui assistente, nõuandjaid või isegi usaldusisikuid, mis viitab sellele, et neile omistatakse situatsioonipõhiselt sotsiaalne roll, millega kaasnevad teatavad ootused ja hierarhia suhtluses.

Lisaks haakuvad tulemused tugevalt antropomorfismi teooriaga. Kasutajad omistavad vestlusrobotitele inimlikke omadusi nagu mõistmine, empaatia ja emotsionaalne tugi, eriti olukordades, kus süsteem kasutab loomulikku keelt ja sarnaneb inimliku suhtlusega. See kinnitab Oh ja Lim-i (2024) käsitlust antropomorfismist kui kognitiivsest mehhanismist, mille kaudu inimesed tõlgendavad keerulisi süsteeme inimlike kategooriate kaudu, et muuta need arusaadavamaks ja ennustatavamaks. Tulemused viitavad, et mida loomulikum ja „inimlikum” on süsteemi suhtlus, seda enam nihkub selle tajumine tööriista rollist sotsiaalse partneri rolli suunas.

Tulemused näitavad, et noored täiskasvanud kasutavad generatiivse tehisintellekti vestlusroboteid sageli emotsionaalseks eneseväljenduseks, muremõtete jagamiseks ja toetuse otsimiseks. Kuigi kõik kasutajad ei loonud vestlusrobotiga sügavat sidet, ilmnes mitmel juhul parasotsiaalse interaktsiooni tunnuseid: korduv suhtlus, isiklike murede jagamine ja tajutud emotsionaalne tugi. See on kooskõlas Yi (2023) eristusega parasotsiaalse interaktsiooni ja parasotsiaalse suhte vahel ning Maeda ja Quan-Haase (2024) väitega, et interaktiivsed tehnoloogiad võivad kiirendada ühepoolsete sidemete kujunemist. Tulemused näitavad, et selline suhte areng võib toimuda olukordades, kus kasutaja kogeb üksindust või vähest sotsiaalset toetust, vestlusrobotit kasutatakse

korduvalt emotsionaalsete teemade arutamiseks ja suhtlus toimub vestlusroboti platvormil, mis soodustab antropomorfismi teket (nt Character AI, Replika). See on kooskõlas Herbeneri ja Damholdti (2025) järeldustega, et vestlusrobotid võivad täita sotsiaalse toe funktsiooni, eriti noorte seas, kes tunnevad end sotsiaalselt haavatavana. Intervjuudest ilmnes näiteks, et vestlusroboti poole pöörduti olukordades, kus ei soovitud oma muredega sõpru või lähedasi koormata.

Tulemused toovad esile ka kasutajate ambivalentse suhtumise. Kuigi vestlusroboteid nähakse kasulike ja elu lihtsustavate tööriistadena, teadvustatakse samal ajal nende piiranguid, nagu kalduvus kasutajaga nõustuda ja võimalik ebatäpsus. See toetab Guzmani ja Natale (2022) käsitlust, mille kohaselt inimese roll ei kao, kuid muutub pigem refleksiivsemaks. Kasutajad ei usalda süsteemi täielikult, vaid rakendavad seda kriitiliselt ja valikuliselt. Lisaks intervjuueeritavad töid esile, et tehisintellekti vastused võivad olla pealiskaudsed, liigselt nõustuvad või ebapiisavad keeruliste emotsionaalsete teemade käsitlemiseks. See kinnitab Kuriani (2024) kirjeldatud empaatia lõhe (ing. k. *empathy gap*) kontseptsiooni, mille kohaselt tehisintellekt võib jätta mulje empaatiast, kuigi tal puudub tegelik arusaam moraalsest ja sotsiaalsest kontekstist. Seonduvalt on oluline mainida ka vestlusrobotite kalduvust intervjuueeritavatega nõustuda, mis võib vähendada tagasiside saamise võimalust ja tugevdada olemasolevaid hoiakuid. See omakorda tekitab küsimuse, kas vestlusrobotit usaldatakse liigselt, eriti kui seda kasutatakse emotsionaalse toe allikana.

Samuti viitavad tulemused sellele, et intensiivne ja emotsionaalne kasutus võib teatud tingimustel suurendada sotsiaalse asendumise riski, kus digitaalne suhtlus hakkab osaliselt asendada inimestevahelist kontakti. Samas ei ilmnenud, et see oleks universaalne nähtus, vaid pigem kontekstist ja kasutajast sõltuv. See rõhutab, et tehisintellekti mõju ei ole ette määratud, vaid kujuneb kasutajate individuaalsete praktikate ja laiemate sotsiaalsete olude koosmõjus.

Tulemused viitavad ka sellele, et kasutajad tajuvad tehisintellekti kasutamise oskust tulevikus olulise pädevusena, nähes seda loomuliku osana igapäevaelust. See omakorda osutab laiemale suundumusele, kus tehisintellekt on järjest enam põimunud nii töö-, õppe- kui ka igapäevapraktikatega.

Uurimuse piirangutena tuleb esile tuua eelkõige väikse ja suhteliselt ühtlase valimi, mis piirab tulemuste üldistatavust laiemale noore täiskasvanute populatsioonile. Samuti võib vabatahtlik osalus tähendada, et uuringusse sattusid pigem teemast huvitatud või varasema kogemusega inimesed, mistõttu võivad tulemused kajastada enam aktiivsete kasutajate vaateid. Lisaks tuleb

arvestada kvalitatiivse uurimismeetodi iseloomuga, kus andmed põhinevad osalejate enesekohastel kirjeldustel ja nende subjektiivsel tõlgendusel. See tähendab, et tulemused peegeldavad eelkõige osalejate kogemuste tõlgendusi, mitte otseselt mõõdetavaid käitumismustreid. Samuti võib tulemuste tõlgendamist mõjutada uurija roll andmete kodeerimisel ja analüüsimisel, mis on kvalitatiivse uurimuse puhul vältimatu interpretatiivne aspekt.

Edasistes uuringutes oleks oluline kaasata mitmekesisema taustaga osalejaid ning võrrelda erinevaid vanuse- ja kasutajagruppe, et paremini mõista, kuidas tehisintellekti kasutuspraktikad varieeruvad. Samuti oleks väärtuslik uurida, kuidas muutuvad kasutusmustrid ajas, arvestades tehisintellekti kiiret arengut ja selle kasvavat integreerumist igapäevaellu.

Kokkuvõttes näitab uurimus, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotid täidavad noorte täiskasvanute jaoks mitmekesiseid rolle, ulatudes praktilisest abivahendist kuni emotsionaalse ja sotsiaalse suhtluse kanalini. Tulemused rõhutavad, et nende kasutus ei ole üheselt määratletav, vaid kujuneb kasutaja vajaduste ja konteksti koosmõjus, peegeldades nii tehnoloogia võimalusi kui ka kasutajate sotsiaalemotsionaalseid vajadusi.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli kaardistada noorte täiskasvanute (18–24-aastaste) vaateid ja kogemusi generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamisel ning mõista nende kasutamise tähendusi ja sellest tulenevaid tagajärgi. Uurimus põhines kvalitatiivsetel individuaalintervjuudel, mille kaudu analüüsiti, millistel eesmärkidel vestlusroboteid kasutatakse, milliseid teemasid nendega käsitletakse ning kuidas kasutajad neid tehnoloogiaid mõtestavad.

Tulemused näitavad, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutus on mitmetahuline ning ulatub praktilistest ülesannetest (nt õppimine, infootsing ja ideede genereerimine) kuni sotsiaalsete ja emotsionaalsete funktsioonideni. Vestlusroboteid tajutakse sageli kui assistente või nõuandjaid, kuid teatud olukordades ka kui emotsionaalse toe pakkujaid või “kuulajaid”, kelle poole pöördatakse eneseväljenduse ja mõtete korrastamise eesmärgil. Selline kasutusviis osutab, et tehisintellekt võib toimida ka suhtlusruumina, kus kasutaja oma mõtteid läbi töötab.

Tulemused kinnitasid inimese ja masina vahelise kommunikatsiooni käsitlemist, mille kohaselt ei ole tehnoloogilised süsteemid üksnes neutraalsed tööriistad, vaid osalevad aktiivselt tähendusloome protsessides. Intervjuudest ilmnas, et vestlusrobotitele omistati sageli inimlikke omadusi, nagu mõistmine, empaatia või toetavus, eriti olukordades, kus suhtlus toimus loomulikus keeles ja puudutas isiklike teemasid. See viitab antropomorfismi rollile generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutuskogemuse kujunemisel.

Uuringust selgus ka, et vestlusrobotite emotsionaalne kasutus ei ole üheselt määratletav nähtus. Mõnel juhul toimisid vestlusrobotid eelkõige vahendina emotsioonide väljendamiseks ja mõtete struktureerimiseks, samas kui osadel kasutajatel ilmnas parasotsiaalse interaktsiooni tunnuseid, näiteks korduv suhtlus, isiklike murede jagamine ja tajutud emotsionaalne tugi. Siiski ei viidanud tulemused sellele, et vestlusrobotid asendaksid ulatuslikult inimestevahelisi suhteid. Pigem ilmnas sotsiaalse asendumise võimalik risk, mille avaldumine sõltub kasutuskontekstist, kasutaja vajadustest ja suhtluspraktikatest.

Uuring tõi esile ka mitmekülgse suhtumise tehisintellekti kasutamisse. Ühelt poolt nähakse seda kui tõhusat ja elu lihtsustavat tööriista, teisalt teadvustatakse võimalikke riske, sealhulgas liigne usaldus, kriitilise mõtlemise vähenemine ning kaldumus nõustuva ja kinnitava suhtlusstiili tõttu oma seisukohtade tugevnemisele. Samuti tõstatas sotsiaalse isolatsiooni ja liigse sõltuvuse risk,

kuid nende mõjude avaldumine sõltub kasutaja teadlikkusest, praktikast ja laiemast sotsiaalsest keskkonnast.

Kokkuvõttes näitab uurimus, et generatiivse tehisintellekti vestlusrobotid on muutunud noorte täiskasvanute igapäevaelu mitmekülgseks osaks, ühendades endas nii praktilise tööriista kui ka sotsiaalse ja emotsionaalse suhtluskanali funktsioone. Nende roll kujuneb pidevas vastasmõjus kasutaja vajaduste ja tehnoloogiliste võimalustega.

Tulevaste uuringute puhul oleks oluline kaasata mitmekesisemaid vanuse- ja sotsiaalseid grupe, et paremini mõista kasutuspraktikate varieeruvust. Samuti oleks vajalik uurida pikaajalisi mõjusid, eelkõige seoses sotsiaalsete suhete, heaolu ja kognitiivsete protsesside muutustega. Praktilisel tasandil rõhutavad tulemused vajadust suurendada tehisintellekti kasutamise teadlikkust ning toetada kriitilist digipädevust, et vähendada võimalikke riske ning soodustada tasakaalustatud kasutust.

SUMMARY

EXPERIENCES WITH GENERATIVE AI CHATBOTS: THE PERSPECTIVE OF YOUNG ADULTS

The aim of this bachelor's thesis was to map the views and experiences of young adults (aged 18–24) regarding the use of generative AI chatbots and to understand the meanings and consequences of their use. The study was based on qualitative individual interviews, which were used to analyze the purposes for which chatbots are used, the topics discussed with them, and how users interpret these technologies.

The results show that the use of generative AI chatbots is multifaceted, ranging from practical tasks (e.g., learning, information seeking, and idea generation) to social and emotional functions. Chatbots are often perceived as assistants or advisors, but in certain situations also as providers of emotional support or “listeners” whom users turn to for the purpose of self-expression and organizing their thoughts. This use case suggests that artificial intelligence can also serve as a space for communication where the user works through their thoughts.

The results confirmed the view of human-machine communication according to which technological systems are not merely neutral tools, but actively participate in processes of meaning-making. The interviews revealed that chatbots were often attributed human characteristics, such as understanding, empathy, or supportiveness, especially in situations where communication took place in natural language and touched on personal topics. This points to the role of anthropomorphism in shaping the user experience of generative AI chatbots.

The study also revealed that the emotional use of chatbots is not a clearly definable phenomenon. In some cases, chatbots primarily served as a tool for expressing emotions and structuring thoughts, while some users exhibited characteristics of parasocial interaction, such as repeated communication, sharing personal concerns, and perceived emotional support. However, the results did not indicate that chatbots extensively replace human-to-human relationships. Rather, the social displacement emerged as a potential risk, the manifestation of which depends on the context of use, user needs, and communication practices.

The study also highlighted a mixed attitude toward the use of artificial intelligence. On the one hand, it is seen as an effective tool that simplifies life. On the other hand, people are aware of potential risks, including over-reliance, a decline in critical thinking, and a tendency to reinforce one's own views due to a communication style that is overly agreeable and affirming. There is also an increased risk of social isolation and excessive dependence, but the extent to which these effects manifest depends on the user's awareness, habits, and broader social environment.

In summary, the study shows that generative AI chatbots take on different roles in the daily lives of young adults, combining the functions of both a practical tool and a channel for social and emotional interaction. Their role is shaped by the constant interplay between user needs and technological capabilities.

In future studies, it would be important to include a more diverse range of age and social groups in order to better understand the variability in usage practices. It would also be necessary to investigate long-term effects, particularly with regard to changes in social relationships, well-being, and cognitive processes. On a practical level, the findings underscore the need to raise awareness about the use of artificial intelligence and to promote critical digital literacy in order to mitigate potential risks and encourage balanced use.

KASUTATUD KIRJANDUS

Barnes, A. J., Zhang, Y., Valenzuela, A. (2024). AI and culture: Culturally dependent responses to AI systems. *Current Opinion in Psychology*, 58, 1-6.

<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2024.101838>.

Beilmann, M. & Rämmer, A. (2025). Valimi moodustamine. M. Beilmann, S. Opermann ja D. Kutsar (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.

<https://samm.ut.ee/valimi-moodustamine/>

Beilmann, M. (2025). Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimisviis. M. Beilmann, S. Opermann ja D. Kutsar (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.

<https://samm.ut.ee/kvantitatiivne-ja-kvalitatiivne-uurimisviis/>

Bhat, R., Kowshik, S., Suresh, S., Alamelu, G., Gite, S., & Albattat, A. (2025). Digital companionship or psychological risk? The role of AI characters in shaping youth mental health. *Asian Journal of Psychiatry*, 104, 104356. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2024.104356>

<https://doi.org/10.1016/j.ajp.2024.104356>

Chu, M. D., Gerard, P., Pawar, K., Bickham, C., & Lerman, K. (2025). *Illusions of Intimacy: How Emotional Dynamics Shape Human-AI Relationships* (arXiv:2505.11649). arXiv.

<https://doi.org/10.48550/arXiv.2505.11649>

Dibble, J., Hartmann, T., & Rosaen, S. (2015). Parasocial Interaction and Parasocial Relationship: Conceptual Clarification and a Critical Assessment of Measures. *Human Communication Research*, 42. <https://doi.org/10.1111/hcre.12063>

Dupré, M. H. (2024). Character.AI Is Hosting Pro-Anorexia Chatbots That Encourage Young People to Engage in Disordered Eating. "Hello, I am here to make you skinny.". *Futurism*, 25. november. Kasutatud 21.02.2026, <https://futurism.com/character-ai-eating-disorder-chatbots>

Guzman, A., & Lewis, S. (2019). Artificial intelligence and communication: A Human–Machine Communication research agenda. *New Media & Society*, 22, 70–86.

<https://doi.org/10.1177/1461444819858691>

Guzman, A. L. (2018). What is human-machine communication, anyway? *Human-machine communication: Rethinking communication, technology, and ourselves*. New York: Peter Lang.

- Hepp, A., Bolin, G., Guzman, A., & Loosen, W. (2024). Mediatization and Human-Machine Communication: Trajectories, Discussions, Perspectives. *Human-Machine Communication*, 7, 7–21. <https://doi.org/10.30658/hmc.7.1>
- Herbener, A. B., & Damholdt, M. F. (2025). Are lonely youngsters turning to chatbots for companionship? The relationship between chatbot usage and social connectedness in Danish high-school students. *International Journal of Human-Computer Studies*, 196, 103409. <https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2024.103409>
- Huang, S., Lai, X., Ke, L., Li, Y., Wang, H., Zhao, X., Dai, X., & Wang, Y. (2024). AI Technology panic—is AI Dependence Bad for Mental Health? A Cross-Lagged Panel Model and the Mediating Roles of Motivations for AI Use Among Adolescents. *Psychology Research and Behavior Management*, 17, 1087–1102. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S440889>
- Kalmus, V., Masso, A. & Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/>
- Kurian, N. (2025). ‘No, Alexa, no!’: Designing child-safe AI and protecting children from the risks of the ‘empathy gap’ in large language models. *Learning, Media and Technology*, 50(4), 621–634. <https://doi.org/10.1080/17439884.2024.2367052>
- Li, M., & Suh, A. (2022). Anthropomorphism in AI-enabled technology: A literature review. *Electronic Markets*, 32(4), 2245–2275. <https://doi.org/10.1007/s12525-022-00591-7>
- Maeda, T., & Quan-Haase, A. (2024). When Human-AI Interactions Become Parasocial: Agency and Anthropomorphism in Affective Design. *Proceedings of the 2024 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency, FAccT '24*, 1068–1077. <https://doi.org/10.1145/3630106.3658956>
- Mitra, B., Cramer, H., & Gurevich, O. (2025). Sociotechnical Implications of Generative Artificial Intelligence for Information Access. In R. W. White & C. Shah (Eds.), *Information Access in the Era of Generative AI* (pp. 161–200). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-73147-1_7
- Natale, S., & Guzman, A. (2022). Reclaiming the human in machine cultures: Introduction. *Media, Culture & Society*, 44(4), 627–637. <https://doi.org/10.1177/01634437221099614>

- Obrenovic, B., Gu, X., Wang, G., Godinic, D., & Jakhongirov, I. (2025). Generative AI and human–robot interaction: Implications and future agenda for business, society and ethics. *AI & Society*, 40, 677–690. <https://doi.org/10.1007/s00146-024-01889-0>
- Oh, J., & Lim, S. (2026). How the anthropomorphism of an artificial intelligence agent affects the correction of misinformation: Focus on authenticity and behavioural-response system level. *Behaviour & Information Technology*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2025.2604052>
- Pentina, I., Hancock, T., & Xie, T. (2023). Exploring relationship development with social chatbots: A mixed-method study of replika. *Computers in Human Behavior*, 140, 107600. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107600>
- Placani, A. (2024). Anthropomorphism in AI: hype and fallacy. *AI and Ethics*, 4(3), 691–698. <https://doi.org/10.1007/s43681-024-00419-4>
- Ruiz, R. (2024, 27. oktober). *Teens are talking to AI companions, whether it's safe or not*. Mashable. <https://mashable.com/article/ai-companion-teens-safety>
- Salles, A., Evers, K., & Farisco, M. (2020). Anthropomorphism in AI. *AJOB Neuroscience*, 11(2), 88–95. <https://doi.org/10.1080/21507740.2020.1740350>
- Seo, W., Yang, C., & Kim, Y.-H. (2024). ChaCha: Leveraging Large Language Models to Prompt Children to Share Their Emotions about Personal Events. *Proceedings of the 2024 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems, CHI '24*, 1–20. <https://doi.org/10.1145/3613904.3642152>
- Singleton, T., Gerken, T., & McMahon, L. (2023, 6. oktober). *How a chatbot encouraged a man who wanted to kill the Queen*. BBC. <https://www.bbc.com/news/technology-67012224>
- Skjuve, M., Følstad, A., Fostervold, K. I., & Brandtzaeg, P. B. (2021). My Chatbot Companion—A Study of Human-Chatbot Relationships. *International Journal of Human-Computer Studies*, 149, 102601. <https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2021.102601>
- Staksrud, E., Mascheroni, G., Milosevic, T., Ni Bhroin, N., Olafsson, K., Şengül-İnal, G., & Stoilova, M. (2026). *European children's use and understanding of generative AI: EU Kids Online 2026* (Report No. 1). EU Kids Online, The London School of Economics and Political Science. <https://doi.org/10.21953/researchonline.lse.ac.uk.00137132>

Vaidyam, A. N., Wisniewski, H., Halamka, J. D., Kashavan, M. S., & Torous, J. B. (2019). Chatbots and Conversational Agents in Mental Health: A Review of the Psychiatric Landscape. *The Canadian Journal of Psychiatry*, *64*(7), 456–464.

<https://doi.org/10.1177/0706743719828977>

Yam, K. C., Tan, T., Jackson, J. C., Shariff, A., & Gray, K. (2023). Cultural Differences in People’s Reactions and Applications of Robots, Algorithms, and Artificial Intelligence. *Management and Organization Review*, *19*(5), 859–875. <https://doi.org/10.1017/mor.2023.21>

Yi, J. (2023). Female-oriented dating sims in China: Players’ parasocial relationships, gender attitudes, and romantic beliefs. *Psychology of Popular Media*, *12*(1), 58–68.

<https://doi.org/10.1037/ppm0000386>

Zhong, W., & Luo, J. (2025). Befriend GenAI Chatbots: Exploring the Determinants of Parasocial Relationship in human-AI Interaction Through a Hybrid PLS-ANN-NCA Approach. *International Journal of Human–Computer Interaction*, *42*(6), 4268–4289.

<https://doi.org/10.1080/10447318.2025.2537794>

LISAD

Lisa 1. Värbamisekiri

Tere!

Olen Tartu Ülikooli infoühiskonna ja sotsiaalse heaolu tudeng, ning oma bakalaureusetöö raames soovin kaardistada noorte täiskasvanute kogemusi generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite (Replika, Character AI) kasutamise kohta. Oma töös uurin, miks noored täiskasvanud on hakanud selliseid rakendusi kasutama ning millist rolli mängivad vestlusrobotitega peetavad vestlused nende igapäevaelus.

Ootan enda uuringusse osalema noori täiskasvanuid (vanuses 18-24), kes selliseid vestlusroboteid kasutavad või on varem kasutanud ja oleksid valmis oma kogemusi jagama umbes tunniajases intervjuus. Uuringus osalemine on vabatahtlik ja konfidentsiaalne, ning vastuseid kasutan ainult uuringu eesmärgil.

Kui teate kedagi, kes võiks olla valmis enda kogemusi jagama (või tunnete end ise puudutatuna), oleksin väga tänulik, kui kirjutaksite mulle FB Messengeri või meilile (****@gmail.com), või jagaksite minu kontakti. Kõiksugu abi ja info on teretulnud ning küsimuste või lisainfo korral võib samuti julgelt kirjutada!

Suur tänu juba ette! :)

Lisa 2. Nõusolekuvorm

Hea uuringus osaleja!

Olen Tartu Ülikooli infoühiskonna ja sotsiaalse heaolu kolmanda aasta tudeng ning viin läbi uurimust teemal "Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamiskogemused: noorte täiskasvanute vaade".

Uuringu eesmärk on kaardistada generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite (Replika, Character AI) kasutamiskogemusi. Mind huvitab, miks noored täiskasvanud on hakanud selliseid rakendusi kasutama, millist rolli mängivad vestlusrobotitega peetavad vestlused nende igapäevaelus ning milliseid positiivseid ja negatiivseid tagajärgi nad vestlusrobotite kasutamisega seostavad.

Tähelepanu juhiksin sellele, et uuringus osalemine on täielikult **vabatahtlik** ning uuritavatel on õigus osalemisest ära öelda ükskõik, mis hetkel.

Luban tagada uuringus osalejate konfidentsiaalsuse ning intervjuu salvestusi ja transkriptsioone hoian alles kuni bakalaureusetöö kaitsmiseni (2026. aasta juuni alguseni). Andmeid näeb peale uuringu autori ka bakalaureusetöö juhendaja. Konfidentsiaalsuse tagamiseks kasutatakse intervjuudes pseudonüüme.

Intervjuu võib toimuda uuritavale sobivas kohas – veebi teel või silmast silma. Intervjuu kestvus on ca 60 minutit.

Mulle,....., on selgitatud, mis on nimetatud uuringu eesmärk ja meetodika ning kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks allkirjaga. Tean, et uuringu käigus tekkivate küsimuste ja võimalike probleemide kohta saan mulle vajalikku täiendavat informatsiooni uuringu läbiviijalt:

(uuringu läbiviija ees- ja perekonnanimi, amet, töökoht, aadress, e-post, telefoninumber)

Uuritava allkiri.....

Kuupäev, kuu, aasta

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri:

Kuupäev, kuu, aasta

Lisa 3. Intervjuu kava

Teema: Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamiskogemused: noorte täiskasvanute vaade

Eesmärk: kaardistada generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite (Replika, Character AI) kasutamiskogemusi

Esimene samm:

Enda ja uurimuse tutvustamine ning seejärel informeeritud nõusoleku vormi andmine intervjuueeritavale täitmiseks. Selgitada intervjuu põhjust: bakalaureusetöö raames on mul soov kaardistada generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamiskogemusi. On olemas palju erinevaid vestlusrobotite platvorme nagu näiteks Character AI, Replika jms, kus saab luua endale meelepärase tegelase ning temaga vestelda. Peamine intervjuu eesmärk on mõista Sinu kogemusi ja arvamusi seoses GenAI vestlusrobotitega.

Intervjuu kestab umbes tund aega. Kõik, mida intervjuueeritav ütleb intervjuu käigus jääb konfidentsiaalseks ja vastuseid kasutatakse anonüümsel kujul. Kui intervjuu käigus intervjuueeritav tunneb, et ei taha enam vastata küsimustele, siis tal on õigus intervjuu lõpetada.

Küsida luba intervjuu salvestamiseks.

Teine samm (sissejuhatavad küsimused):

1. Kas soovid enne intervjuud minult midagi uurimuse kohta küsida?
2. Tutvusta ennast paari lausega/sõnaga?

Kolmas samm (I osa küsimused):

1. Kui kaua oled sa GenAI vestlusrobotite rakendusi kasutanud?
2. Millist rakendust sa kasutad? Kas oled peale nimetatud rakenduse proovinud ka mõnda muud samalaadset rakendust?
3. Kuidas sa vestlusrobotid enda jaoks avastasid (läbi sotsiaalmeedia, tutvusringkonnas räägiti, sõbrad tutvustasid, ise kuidagi leidsid)?
4. Kui sageli sa kasutad/kasutasid GenAI vestlusroboteid (iga päev, paar korda nädalas jms)?
5. Millist tüüpi vestlusroboteid sa kasutad (selliseid, mis on platvormil juba olemas või ise loodud karakter endale meelepärase robotiga)?

6. Kirjelda palun natuke, millised on need vestlusrobotid, kellega sa kõige sagedamini vestled? (päris elu kuulsuste kloonid, fiktiivsed tegelased, enda loodud karakterid vms)
7. Mis oli peamine põhjus, miks sa hakkasid GenAI vestlusrobotitega suhtlema?
8. Kirjelda palun natuke, milliseid sinu vestlused vestlusrobotiga välja näevad.
9. Kui mõtled oma tavapärastele vestlustele GenAI vestlusrobotiga, siis millised teemad sealt kõige sagedamini esile tulevad?

→ Alaküsimused, mida võib kasutada:

- Millisena meenub sulle sinu esimene GenAI vestlusroboti kasutamise kogemus?
- Kas pigem eelistad kasutada tasuta või tasulisi rakendusi?

Neljas samm (II osa küsimused):

1. Kirjelda palun, mida tähendab sinu jaoks GenAI vestlusrobotiga vestlemine?
 - Milliste teemade üle arutamiseks tundub suhtlus vestlusrobotiga sinu jaoks eriti sobiv või mugav?
2. Mis teeb selle suhtluse sinu jaoks lihtsaks või loomulikuks?
 - Kas interaktsioon vestlusrobotiga erineb sinu jaoks kuidagi suhtlusest teise inimesega? Palun kirjelda, milles see erinevus (või sarnasus) sinu jaoks seisneb.
 - Kas oskad tuua mõne vestluse või olukorra, mis on sulle eriliselt meelde jäänud? Olgu see näiteks mõni üllatavalt positiivne, negatiivne või hoopis veider kogemus.
3. Kirjelda palun, milliseid tundeid GenAI vestlusrobotiga suhtlemine sinus tekitab?
 - Kuidas sa end tavaliselt pärast selliseid vestlusi tunned?
 - Kas need tunded on pigem lühiajalised või jäävad mõnikord kauemaks?

Viies samm (III osa küsimused):

1. Millistes olukordades oled sa GenAI vestlusroboteid oma igapäevaelus kasutanud?
 - Kuidas need olukorrad tavaliselt tekivad?
 - Kas ja kuidas on sinu vestlusrobotite kasutamine ajas muutunud (nt kasutussagedus, olukorrad või eesmärgid)?
 - Milliseid eluvaldkondi see sinu kogemuse põhjal kõige rohkem puudutab, näiteks igapäevased tegevused, suhtlemine või midagi muud?
 - Millistes valdkondades/teemades sa GenAI vestlusrobotite järele vajadust ei näe?

2. Kuivõrd tajud, et suhtlus vestlusrobotitega on jätnud oma jälje sinu igapäevaellu?
 - Kui sul tuleb meelde mõni konkreetne olukord või näide, mis aitab seda paremini kirjeldada, siis palun räägi sellest.
 - Kuidas sa ise neid muutusi enda jaoks mõistad?
3. Kuidas sa kirjeldaksid oma üldist kogemust GenAI vestlusrobotitega senise kasutuse põhjal?
 - Millist rolli need vestlused sinu jaoks enamasti täidavad?
 - Too näide olukorrast, kus suhtlus GenAI vestlusrobotiga ei ole vastanud sinu ootustele.
 - Millistes olukordades tunduvad need rakendused sinu jaoks kõige paremini toimivat?
4. Kuidas sa kirjeldaksid GenAI vestlusrobotite rolli oma elus praegu?
 - Kuidas sa ise tajud GenAI vestlusrobotite kestvust oma elus, nt pigem ajutisena või pikemaajalisena? Miks?
 - Millist rolli võiks GenAI vestlusrobotiga suhtlus mängida sinu jaoks tulevikus?

Kuues samm (IV osa küsimused):

1. Meedias ja avalikus arutelus räägitakse üsna palju ka vestlusrobotitega suhtlemise võimalikest negatiivsetest külgedest. Milliseid probleeme või riske oled sina oma kogemuse põhjal vestlusrobotite kasutamisel tajunud?
 - Mis sa arvad, milliste kasutajate puhul eelkirjeldatud negatiivsed küljed eelkõige võiksid võimendada? Miks sa nii arvad?
 - Mis sa arvad, mida peaks tegema, et minimeerida suhtlusrobotitega kasutamisega kaasneva võivaid negatiivseid külgi?

Seitsmes samm (intervjuu lõpetamine):

Intervjuud lõpetades uurija tänab uuritavat selle eest, et oli nõus intervjuud tegema. Uurija küsib ka, kas uuritaval on mingisuguseid lisaküsimusi uuritava teema kohta või kas soovitakse ise lihtsalt täiendada midagi. Lisaks küsitakse, kas uuritavaga tohib hiljem ühendust võtta, kui uurijal tekivad mingid lisaküsimused.

Lisa 4. Koodipuu

Generatiivse tehisintellekti vestlusrobotite kasutamiskogemused: noorte täiskasvanute vaade

1. Kasutuse kujunemine
 - kasutusaeg
 - avastus / kuidas rakendus leiti
 - rakendused
2. Kasutamiskogemus
 - peamine kasutuspõhjus
 - sagedased teemad
 - mugavus, lihtsus
3. Rollid
 - tööriist
 - nõuandja
 - vestluskaaslane
 - assistent
 - vestlusrobotite valik (Character AI, ChatGPT jne)
4. Kogemus
 - üldine kogemus / arvamus
 - AI kasutusest tekkinud jälg, harjumused
 - tulevikuvaade / kestvus elus
5. Riskid
 - tajutavad probleemid oma kasutuskogemuse põhjal
 - tajutavad probleemid, mis võivad kaasnevad kasutamisest (hinnang)

Lisa 5. Tehisintellekti kasutamine

Bakalaureusetöö koostamisel kasutasin tehisintellekti (ChatGPT) abivahendina mõningates töö etappides.

Esiialgu kasutasin seda oma lõputöö teema täpsustamiseks, kuna peale juhendajaga toimunud esimest kohtumist, oli teema minu jaoks uus ja võõras, ning seetõttu soovisin leida informatsiooni selle kohta rohkem. Tehisintellekt aitas seda teemat mitmeks tükiks lahti võtta ja pakkus ideid, kuidas võiks sellele läheneda.

Teoreetilise raamistiku kirjutamise jaoks kogunes mul väga suur hulk allikaid, mis käsitlesid minu teemat erinevate lähtekohtade alt ning mul vahepeal tekkis raskusi allikate sisust arusaamisega, kuna mõisted ja väljendid, mida kasutati olid uued ja ma ei soovinud eksida nende tõlgendamises. Siinkohal kasutasin ChatGPT abi nende kontseptsioonide ja mõistete lahti seletamiseks, et mul oleks kergem edasi liikuda teoreetilise raamistiku peatükkide kirjutamisega ja ma oleksin kindlam, et sain vastavast mõistest õigesti aru.

Kui lõputöö kohustuslikud osad olid valmis, siis ma lasin mingites kohtades vaadata keeleliselt lauseid üle, kus mul oli kahtlust, et sõnastus ei ole nii sujuv ja lause võib olla on liiga pikaks veninud, mille tõttu peamine mõte läheb kaotsi. Kindluse mõttes kasutasin tehisintellekti ka mõningate sõnade tõlkimiseks inglise keelde, et teksti mõte säiliks ja ei läheks tõlke tõttu kaotsi.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anneli Lindam ,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

**GENERATIIVSE TEHISINTELLEKTI VESTLUSROBOTITE
KASUTAMISKOEMUSED: NOORTE TÄISKASVANUTE VAADE** ,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja(d) on Andra Siibak ,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Anneli Lindam

20.05.2026